

ספר

ציון לנפש חיה צל"ח השלם

החדש

על הש"ס

מאת

רבינו הגדול גאון ישראל וקדושו
רבי יחזקאל סג"ל הלוי לנדא זצ"ל
רבה של פראג

מהדורה חדשה שסודרה באותיות מאירות עינים ובפתיחת ראשי תיבות וקטוע ופיסוק
ובהגהה מדוייקת עפ"י כתבייד ודפוסים ראשונים
ובהוספת רבבות מראי מקומות והערות מגדולי הדורות
ובהוספת כמאתיים קטעים חדשים מכ"י
והשלמות משו"ת נודע ביהודה בכל מקום שדן בדבריו בצל"ח

כרך א

ברכות * שבת * עירובין

מכון ירושלים • מפעל נודע ביהודה השלם
מכון לב שמח • הוצאת ח. וגשל
ירושלים • תשנ"ה

ובבית אבלים כמבואר בש"ע א"ח סימן רס"ח [סעיף י"]. ומדוע לא מצינו לשום אחר שיזכיר דבר זה בברכת יראו עינינו שלא לאמרו בבית אבלים וחתנים, וק"ו שלא יאמרו היחיד כשמתפלל בביתו ממש. ואולי כיון דברכת יראו עינינו נתקנה מתחלה אף ליחיד ועיין בדרושה סימן רס"ח [אות א'], ואף שבדאי ג"כ דוקא בשדה כשאיחר לבוא בעת הפלת הצבור, מ"מ כיון שעכ"פ נתקנה ליחיד לכן גם עתה נוהגת אפילו ליחיד בביתו.

דף ו' ע"א תניא אבא בנימין אומר אלמלי נתגה רשות וכו'. הנה הני מימרות של אבא בנימין דלעיל הם מעניני תפלה, והיה להסמין הך דלקמן שאין תפלתו של אדם נשמעת וכו' להני דלעיל, ואח"כ למתני הך דהכא. ונראה דהך דהכא שייך לדלעיל דשנים שנכנסו להתפלל וכו', שמיידי בשדות משום מזיקין, ולכן הביא הך דהכא שהמזיקין שכחי טובא וקיימי עלן ככסלא לאוגיא, לכן צריך אדם שימור כפרט בשדה.

7 שם אין תפלתו של אדם נשמעת אלא בבית הכנסת וכו'. יש להסתפק בכונת אבא בנימין בזה, אם המקום גורם ואפילו אין הציבור מתפללים עתה כגון שנתאחר וכבר השלימו הצבור תפלתם והוא מוכרח להתפלל ביחיד, אפ"ה ילך לבית הכנסת ששם תפלתו בודאי נשמעת, וכן דעת הרמב"ם בריש פ"ח מהל' תפלה, ועיין בכסף משנה ובלחם משנה שם, ועיין בתלמודי רבינו יונה נ"ד ע"א מדפי הרי"ף ד"ה אימתין, ובוה אפשר דוקא שם כשיתפלל חוץ לבית הכנסת יתפלל יחידי או מוטב להתפלל בבה"כ, אבל אם נודמן לו בי עשרה המתפללים חוץ לבה"כ בצבור, ויש לו ברירה להתפלל עמהם בעשרה או ללכת לבה"כ שהוא מקום קבוע תמיד לתפלה, אבל שם לא ימצא עשרה כי כבר השלימו הציבור תפלתם, עדיף להתפלל בעשרה חוץ לבה"כ. ובוה מדוקדק לשונו של אבא בנימין דקאמר אין תפלתו של אדם נשמעת וכו', והוה ליה למימר סתם אין תפלה נשמעת אלא בבה"כ, אלא ודאי דקמ"ל בזה דדוקא תפלתו של אדם יחידי אינה נשמעת וכו', אבל תפלת הצבור בכל מקום נשמעת. אבל במס' ע"ז דף ד' ע"ב בתוס' בד"ה כיון דאיכא ציבורא, כתבו בזה הלשון, אינה נשמעת אלא במקום שהצבור מתפללים כדאמרינן בפ"ק דברכות אין תפלתו של אדם נשמעת אלא עם הצבור, יע"ש. וא"כ נראה שהם מפרשים דברי אבא בנימין בבית הכנסת כוונתו הצבור שמתפללים שם בבית הכנסת.

וצ"ל דתרתוי בעי, עם הצבור ודוקא בית הכנסת, דאל"כ למה הזכיר בית הכנסת הוה ליה למימר אין תפלתו של אדם נשמעת אלא בצבור, אלא ודאי דבעי ג"כ בית הכנסת, וכן משמע לשון התוס' הנ"ל שהתחילו במקום שהציבור וסיימו עם הציבור. ולפ"ז גם הפלת הצבור אינה נשמעת אלא בבית הכנסת, קשה למה קאמר אבא בנימין אין תפלתו של אדם נשמעת, הוה ליה למימר אין תפלה נשמעת אלא בבית הכנסת. ולכן נלע"ד דתפלת הצבור גם לדעת התוס' נשמעת בכל מקום שמתפללין, ותפלה של יחיד כשהוא לבדו אפי" בבה"כ אינו בטוח שתהא נשמעת, אבל אם היחיד מתפלל בבה"כ בעת שהצבור שם, אף שנתאחר וכבר סיימו הצבור תפלתם אלא שהם עדיין עוסקים בשירות

תוס' ד"ה והאמר רבי יוחנן וכו', ותימא דהא מסיק דהיכא דלא הוה ליה בנים כלל וכו', והרי כמה צדיקים שלא היו להם בנים וכו', ואי משום בנות וכו'. נלע"ד דאין כוונת התוס' על יהושע בן נון, חדא דלשון התוס' והרי כמה צדיקים וכו', ועוד דמאן יימר דיהושע בן נון לא הויין ליה בנים כלל, ודלמא הוה ליה ומחו, ולכן כתיב [דברי הימים א' ז', כ"ז] נון בנו יהושע בנו, דאחר יהושע לא נשאר אחריו בן בחיים. אבל נלע"ד כוונת התוס' מכמה צדיקים גמורים שבכל דור ודור שכחי דלא הוה להו בנים. ואי משום סיוס דברי התוס' ואי משום בנות, ואי כוונתם מה שאנו רואים בכל דור, א"כ הרי אנו רואים כמה צדיקים גמורים שאין להם זרע כלל. נלע"ד דמה שאמרו דהיכא דלא הוה ליה כלל אינן יסורין של אהבה, לאו למימרא שבדאי באים לעונש על עון, רק כללא כ"ל שעכ"פ אינן של אהבה, אבל לפעמים באים עונש על עון, ולפעמים הוא מחמת שהוא עקר בתולדתו או שמזלו גרים שאינו מוליד, וכמו שאמר הקב"ה לאברהם אבינו מה דעתך דקאי צדק במערב וכו' [שבת קנ"ו ע"א וע"ב], אבל כשיש לו בנות א"כ אינו עקר וגם אינו מזלו במערב שהוא גורם להיות מצונן שלא יוליד, וא"כ מה שאינו זוכה לבנים זכרים הוא או מחמת עון או מחמת יסורים של אהבה. וכיון דלפירש"י על צדיק גמור אין להסתפק שבדאי הוא מאהבה, קשה מכמה צדיקים הנראים צדיקים גמורים שלא זכו לבנים. ובוה שפיר אמר ואי משום בנות וכו'. וכוונת הגמ' שאינן של אהבה היינו אם אינו מוליד כלל, ובוה שפיר יש לתלות בכמה צדיקים שלא הולידו כלל היה עקרים בתולדה או כמזל וכנ"ל.

בד"ה המתפלל ולא המתין את חבירו וכו', פירש רבינו תם שזה בבתי כנסיות שלהם שהיו בשדה וכו'. ואין להקשות דגם ברכה מעין שבע שג"כ נתקנה מפני חשש המזיקין בבית הכנסת שבשדה, ואפ"ה נוהג גם בבה"כ שלנו משום מנהג אבותינו כמבואר באור"ח סימן רס"ח [סעיף ח'], ואין בזה שום חולק. וכן פסוקים שאחר ברכת השכיבנו וברכת יראו עינינו שג"כ מפני המאחר לבוא שלא ישאר יחידי בבה"כ שבשדה נתקנה, כמבואר בריש מכילתין [ב' ע"א] בתוס' בד"ה מברך ב' לפניה וכו', ואפ"ה גם אנן אומרים אותה. ומה שמסיימו התוס' שם בריש מכילתין אבל בבתי כנסיות שלנו אין צדיקין להמתין אלא כלילה, הוא רק לענין ההמתנה אבל לענין ברכת יראו עינינו הרי מבואר בתוס' דף (ז') [ד' ע"ב בד"ה (א"כ) [דאמרן] וכו', שגם אנחנו אומרים ברכה זו, והרי מבואר בתוס' בריש מכילתין שאנו מתפללין ערבית מבעוד יום. ונראה דשאני ברכת מעין שבע וכן ברכת יראו עינינו שהיא תקנת תכמים לכן נשאר התקנה, אבל להמתין בבית הכנסת לא תקנו אותו חכמים, אלא שממילא החיוב מוטל על האדם מצד גדר המוסר ותיקון המדות, וכיון שבבתי כנסיות שלנו בטל החשש אין כאן חיוב.

ומידי עסקי בזה אזכיר מה דקשיא לי בהני תרי דהיינו ברכת מעין שבע וברכת יראו עינינו, דתרווייהו שוים בזה שתחלת תקנתם היתה מפני המזיקין בבה"כ שלהן שהיו בשדות, ואעפ"כ גם עתה שהבתי כנסיות שלנו הן בעיר נשארו בתקנתן, ומדוע כברכה מעין ז' בעינן דוקא בתי

והקב"ה שומע אל הרנה של הצבור, שומע ג"כ תפלה של היחיד, וק"ו אם מתפלל בבית הכנסת שחרית בעת שהציבור מתפללים מוסף. והמג"א שכתב בסי' צ' ס"ק י"ז דמשמע במס' ע"ז דאם מתפלל מוסף בעת שהציבור מתפללים שחרית לא מקרי בשעה שהציבור מתפללים, היינו כשאנו מתפלל עמהם בכה"כ, אבל אם התפלל עמהם בכה"כ לא זו שאינה נדחית אלא אפילו נשמעת, כנלע"ד. L

שם מנין שהקב"ה מניח תפילין וכו'. ויש לתמוה למה הביא קרא דישע"י ולא הביא קרא מתורת משה, וכדלקמן דף ז' ע"א וראית את אחורי [שמות ל"ג] מלמד שהראהו הקב"ה קשר של תפילין. ואולי מקרא דוראית לא היינו מפרשים שקאי על קשר של תפילין. ורש"י לקמן פירש בד"ה ותמונת ה' יביט, זה מראה אחוריים כך שנויה בספרי, [בהעלותך י"ב ח'] וקשר של תפילין מאחוריו הוא, ואמרינן לעיל דהקב"ה מניח תפילין, עכ"ל רש"י שם. ולכאורה האריך כאן להביא דברי הספרי ללא צורך. ואמנם כוונת רש"י הוא לתוך קושיא הנ"ל, דלמה לא הביא כאן ראיה דהקב"ה מניח תפילין מדכתיב וראית את אחורי, ולכן פירש"י התם ותמונת ה' יביט זה מראה אחורים, וזהו עיקר כוונת הכתוב במה שאמר וראית את אחורי. אמנם כיון שכבר שמענו כאן בסוגיא זו שהקב"ה מניח תפילין, ממילא ידעינן שכאשר הראהו למשה מראה אחורים הראהו קשר של תפילין ששם הוא מקום הקשר.

ועוד נלע"ד, שרשב"א בחידושו הביא בשם רבינו האי גאון פי' הגדה זו שהקב"ה מניח תפילין, שלפי פשוטן של דברים הם רחוקים מהשכל, ופי' רבינו האי שהראה הקב"ה למשה קשר של תפילין והנחת תפילין כדרך שלמדו מעשה המשכן שנאמר ככל אשר אני מראה אותך וגו' [שמות כ"ה, ט'], (ככל) אשר אתה מראה כהר וגו' [שם מ']. הנה הסיב רבינו האי הדברים מפשוטן לפרש אותם שבמעמד משה רבינו שם למדו הקב"ה אופן הנחת התפילין ואופן מעשה הקשר כדי שידע ללמד את בני ישראל איך יעשו, ועל אותו רגע אמרו שהקב"ה מניח תפילין. הנה ראה הגאון לקרב הדברים אל השכל, וכן ראוי לעשות ככל כיוצא בזה. ואמנם רבינו הרשב"א השיב עליו תשובה נצחת, דאם הפירוש כן אין שום הבנה למה ששאלו הני תפילין דמרי עלמא מה כתיב בהו, אלא שיש בזה רמז נסתר אשר הסתירו חז"ל במליצת דבריהם ורומזים לענינים נשגבים.

ואני אומר שגם גוף המאמר אין מקום לפרש כרבינו האי, שהרי יליף ממה דכתיב בבורע עוזו, ועוזו על הקב"ה כביכול קאי שהם עוזו, ומ"ש שהתפילין הם עוז לישראל, היינו שמסתמא הני תפילין דמרי עלמא הם דוגמת דידן לדידן הכי נמי דידיה לדידיה, וכדרך הפרשיות שבהני דידן כתיב שבחו של הקב"ה ובידיה שבחא דידן. וא"כ כשם שכביכול דידיה הם עוזו ה"נ דידן הם עוז לנו, ולכן שאל מנין שהם עוז לישראל. ומעתה לא נפלא ולא רחוקה היא ממנו לידע מה שלא הביא כאן ראיה מקרא דוראית את אחורי שלפינן משם שהראהו קשר של תפילין, שעל ראיה זו ודאי היינו יכולים לפרש כרבינו האי שהראהו למשה כדי שידע ללמדו אותה עשיית המשר ומקומו האמתי בראש

ולקרב דבר זה קצת לפשוטו, הגם שבודאי יש בהגדה זו סוד נשגב ונעלם מאד, ואין לנו עסק בנסתרות, ואעפ"כ לקרב הדבר קצת אל השכל מהו ענין הני תפילין דמרי עלמא, ואומר אני שמה שאמרו כאן שהתפילין הם עוז לישראל, גם על תפילין דמרי עלמא רמזו, ור' אליעזר הגדול דיבר ורמז עליהם, ושורש הפעולה של הני תפילין לדעתי הוא, לפי שכשם שעומדים עלינו בעולם השפל שונאים הרבה שהם עומדים עלינו לכלותינו, כן גם למעלה יש משמאילים לחובה המקטרגים על ישראל, וכשהקב"ה מתעטר כתפילין שבהם משתבח בישראל, כמבואר בסוגיא זו במה שכתוב בהני תפילין, ותפילין נקראים פאר, ומתקיים אשר כך אתפאר, וכשרואים המקטרגים גורל חשיבות ישראל ואהבת הקב"ה להם, אין להם פה להשטין ומתערכבים. ואני אומר ק"ו, אם השופר בא לערב השטן כמפורש במסכת ראש השנה דף ט"ז ע"ב, ופירש"י שם [ר"ה כדן] כשרואה שישאל מחבבין המצות הוא מתערכב יע"ש, וא"כ פשיטא ופשיטא כשרואה שהקב"ה מחבב אותו ומשתבח בנו, שהוא מתערכב, ולכן התפילין הם זרוע עוזו וגבורתו לכבוש כעסו, והם בשמאל, כי המשמאילים הם המקטרגים, וכשאנו מוסיפים כח למעלה גם השמאל נעשה ימין, וזה שהיתה יד כהה נעשית ימין עוז, וכל זה ע"י התפילין שרואים שמתעטר בעמו ישראל.

וזה פירוש הפסוק [תהלים ס"ח, ל"ה] תנו עוז לאלקים על ישראל גאותו, כי ע"י זה שעל ישראל גאותו, עוזו בשחקים. ולכן אמר אח"כ [שם ל"ו] נורא אלקים ממקדשיך אל ישראל הוא נתן עוז ותעצמות לעם, שגם למטה הם לנו עוז, וכל עמי הארץ מתיראים. וזהו כוונת ר' אליעזר הגדול וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך, כביכול שמו המשובח והמפואר נקרא עלינו אלקי ישראל, על ידי זה ויראו ממך, ורומז גם למעלה כל שרי אומות העולם למעלה שרואים תפילין דמרי עלמא ושם ה' נקרא עלינו וכל הפרשיות שבהם הוא שבחינו, הם מתיראים מלקטרג. נמצא כי הני תפילין ידידן והני תפילין דמרי עלמא לדבר אחד מתכוונים, שיהיה עמי הארץ למטה ושריהם למעלה מתיראים מפנינו. וה' יאיר עינינו בתורתו.

שם מה כתיב בהו א"ל ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ. הנה יש לתמוה דהך קרא כתיב בשמואל ב' ז' [פסוק כ"ג], ורוד המלך אחר, ושם כתיב ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ, וגם כתיב הך קרא בכורי הימים א' י"ז [פסוק כ"א], ושם כתיב ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ, והנה שביק כאן קרא דשמואל והביא קרא דדברי הימים המאוחר. וכאשר עיינתי בזה אמרתי שיותר ויותר גדלה התמיה, שהרי האי קרא בתו מהכתים הוא, ובשאר בתי כתיב פסוקי חורה כמבואר כאן בסוגיא, וא"כ למה זה כאשר שאל מה כתיב בהו שביק כל הני פסוקא דאורייתא דמשה והביא הך קרא ומי כעמך ישראל שאמרו דוד. והנלע"ד כי רצה להביא קרא דמהאי גופיה שמענו שהקב"ה משתבח בישראל, והנה בשמואל כתיב ומי כעמך וגו' אשר הלכו אלקים לפדות לו לעם ולשום לו שם וגו', והרי מצינו כאן בהך קרא שהקב"ה עשה לעצמו שם במה שפרה ישראל, ונמצא שהקב"ה משתבח בישראל. ואמנם יש מקום

שאלות ותשובות
מהר"ם מרוטנבורג

לרבנו הגדול
 רבי מאיר ב"ר ברוך זיע"א
 מרוטנבורג

יוצא לאור מחדש על פי כתבי יד ודפוסים ראשונים
 עם הוספות והשלמות, תיקונים ושינויי נוסחאות
 ציונים ומקורות, הערות ומקבילות

כרך ראשון
דפוס פראג

מפעל תורת חכמי אשכנז
 מכון ירושלים תשע"ד

צאת הכוכבים, נראה דאין לסמוך על הכוכבים. ואם לפי שיעור השיהוי (אמ') [דומה] להם שהיה יום בהוצאת הראש, אין להם אלא מה שעניניהם רואות, ויהא נימול לשמונה אפי' יארע בשבת, אפילו החזיר הראש ונשתהא לחזור ולהוציא עד הלילה. ואם יש ספק יהא נימול לט' אפי' יהא חול בשמיני²:

רכ

7 ועל המדיר את חבריו על דעת רבים ובית → הכנסת בביתו³, אם יכול להתיר נדרו ולילך לבית הכנסת, אם חשוב הוא כדבר מצוה אף על פי שאין מנין בעיר⁴.

נראה דדבר מצוה הוא, ולא מבעיא היכא דאתי מנין לפרקים דמצוה שישתתפו יחד בתפלה ובית אלקים ילכו ברגש, כיון שכבר קבעו להם מקום לתפלתם, מתוך זה קבעו עצמן⁵ יותר לתפלה ומכוונים לבם לאביהם שבשמים, אלא אף ליכא מנין, מתוך שמתפללין במקום המיוחד להם להתפלל יחד מכוונים לבם, ויכול להתיר נדרו לילך לבית הכנסת כדאמר (ברכות ו,א) אין תפילת אדם נשמעת אלא בבית הכנסת⁶.

יצחק ב"ר שמואל:

רכא

השיב ר"ת [ספר הישר חיד, סי' שצא] דאסור

לבנה בתחילת הלילה, כ"ש עם אור הלבנה. אף על פי שלפעמים משתנים סדרי בראשית כדאמר [מועד קטן כה,ב] איתחזו ככבי ביממא, זהו כשהיו יודעים בבירור שהיום גדול, אבל סמוך לחשיכה אין לתלותו אלא כהוה, ואפילו היה למחרתו שבת, הדעת נוטה לסמוך על הכוכבים⁷.

ואשר כתבת שהיו קטנים מאד, אף על פי שיש לומר שאם היה לילה היו נראים גדולים ביותר, כי מתוך ההלכה משמע דבשעת ראייתן יסמכו עליהן לענין איסור והיתר ומלאכת שבת, ואפי' אין אנו בקיאים בקטנים איך ראייתן ליחשב לילה על ידם בפחות משלשה, לכל הפחות יחשוב אותם כבינונים וג' מהן לילה.

ואין נראה לי דכוכבים קטנים דקאמר לסמוך עליהם לענין מלאכה בין לקולא בין לחומרא, (ו)היינו כוכבים ידועים כשיהיה לילה יבואו [ויבואו]⁸. ודוקא לבקיאים בשמות הכוכבים קטנים וידועים⁹ מקום קביעותם מהני, אבל [ל]שאינם¹⁰ מכירים אותם לא. ועוד שהגדולים שהיו נראין גדולים בעת לידת הולד (מוכחי') [מונחים]¹¹ על הקטנים הנראין¹² ביום.

ואם לאתרו סמוך להוצאת ראש הוולד¹³ לפרוזדור ראו הכוכבים¹⁴, נראה כי גם ראוי לחלל עליו את השבת, וכ"ש שאין כאן חילול, אבל אם לאתרו הוצאת ראש נשתהא שהות מרובה קודם

שינויי נוסחאות

5. ואפילו... הכוכבים, בלוך במהד' מעיר שתיבות אלו חסרים בדפוס' שלפניו ושנם באו"ו, ולא שת לבו שאף לפניו בדפוס' לא חסר כלום.
6. עפ"י כתי"י פא, ובמהד' בלוך: יהיו גדולים. 7. ויודעים, עפ"י כתי"מ ופא, ובדפוסים: ויודעים. 8. עפ"י כתי"י פא. 9. עפ"י כתי"מ ופא, ובמהד' בלוך: מוכיחים. 10. במהד' בלוך הוסיף: קטנים מאד שאינם מן הנראים. 11. במהד' בלוך הוסיף: חוץ. רכ 1. בכת"י פא מצורפת השאלה הזו יחד עם השאלה בסימן הקודם ולאחריהם מופיעות שתי התשובות כסדרן. 2. נראה, בכת"י פא' (כהמשך לתשובה הקודמת): ועל המדיר חבריו נראה. 3. קבעו עצמן, בכת"י פא': קובעים.

סי' קנו. והובאה בקיצור חלקה במרדכי שבת סי' רצב, סמ"ק מצוריך ליקוטים מצוה קנד, וחלקה בסמ"ג עשין כח, ומשם להגמ"י הל' מילה א, ח, וכן בכ"י יו"ד רסב, ה-ו. א. היינו בכוכבים בינונים - ש"ך רסב, ט, אמנם הביא בהגהות רעק"א שם דבליקוטי הפר"ח (סעי' ה) חלק וכתב דאם בינוניים מהני כ"ש קטנים דמהני, והא דלעיל לא מהנו הקטנים, הוא משום שהיה הרקיע מזהיר. ועי' בזה בשאלת יעב"ץ ח"ב סי' צו. ב. באו"ז הופיעה כאן חתימת רבינו יצחק ב"ר שמואל, המופיעה אצלנו בסוף התשובה הכאה. רכ כתי"מ סי' שסז ותרמו, כתי"י פא' סי' שנא. המשך מהתשובה הקודמת (השאלות מחוברות בכת"י פא'). מובא בשנויים כשבלי הלקט

סי' מח (עמ' רכג במהד' מכון ירושלים), או"ז ב"מ סי' כא, ובהגמ"י הל' תפילה ח, א. ועיקרי הדברים בסמ"ג לאוין רמב ובמהרי"ק סי' נב. א. באו"ז שם מבואר דדוקא משום שבית הכנסת הוא בביתו ולא השאילו להקהל אלא שמתפללין שם תדיר, אבל בבית הכנסת של שותפין או שהשאילו להקהל אינו יכול לאסור עליו ולא חל הנדר כלל. ב. בכ"י יו"ד רכא, (ד"ה והר"ן ז"ל) הוכיח מכאן שאפשר להתיר לדבר מצוה נדר שהודר עד"ר אף שאינו מצוה שמתמתה הדירוהו דהוי כנדרי טעות, אלא מחמת מצוה אחרת. רכא כתי"מ סי' קא, כתי"י פא' סי' שנב. כל התשובה בתפוס"מ ח"א סי' קלב (תשובות), ומקורה (מלבד הקטע האחרון) בספר הישר

נו. מימלא דלמימר גיטין דף ל"ו ע"א:

גו דאפילו אם כבר נשאה בו הייב דהוציא. וכמו שנבאר בזהע"ז סימן ע"א [סעיף ב], ואפילו למאן דפליגי החס היינו נאשה הנשואה מה שאין כן הלא, מהר"י וי"ל סימן קל"ז: גז ועיין דקמן סימן רצ"ט מי שנשבע בו. כ"ל, כי כן הוא שם בענין ח', גם בענין זהב [גלוש עט] כמוכזב בענין: גז בלא דעת. והסכמתם, וכמו הריב"ש [סימן מק"א] אם נדר על דעת הקהל אף אם יסכימו הרוב לנטל נדרו אין משגיחין בהן עד שיסכימו כולם, וי"ל שהרי פירש"י על דעת הקהל גדולים וקטנים, שנראה שלא על דעת רוב הקהל הוא קומץ ואם הנודר

ממירין לאחד בלא דעת הכירו דזה מקרי הטבה שכל אחד רונה לישא חבירו (מ"ב) ונשבעו משום כך זה לזה (כ"ג) אבל אם האשה אומרת ששואה אוחו? ומנה (מ"ב) אמתלא טובה לדבריה ממירין לה שלא מדעתו גז דאפילו אם כבר נשאה האומרת מאיס עלי (ד"ד) [וג' חייב (מ"ב) להוציא גז ועיין לקמן סימן (רל"ו) [רלט] ע"י] מי שנשבע שלא לישא אשה על אשמו: (מ"ג) התרה גז (ט"ו) גז נדר (ט"ו) שיעל דעת רבים (י"ד) אין לו (מ"ג) התרה גז (ט"ו) בלא דעתם: הגה ג' (י"ד) אין לו (מ"ד) להחמיר

ציונים פרמ"א עם ציונים מהש"ך

(ט) כ"י עמוד מה ד"ה כת מהר"י בשם [ע"ו] מהר"י וי"ל סימן קצ"ו קפ"ו: (ד"ג) סעיף ח בהגה: (כ"ה) כ"י עמוד מה ד"ה ואל וד"ה [ה] בשם חשובת [הרשב"א] המיוחסת [הרמב"ן] סימן רפ"ח והרשב"א [גיטין לה, ג ד"ה] מלאך וסמ"ג [גלוש דמ"א, ט] וריב"ש [סימן א"ס]: (י"ג) דברי עצמו:

מחמירין דאפילו עס דעתם אין להחיר לדבר הרשות מ"י וכן נכון (מ"ד) להחמיר כולי האי. מיהו נראה דאם פרט ונדר על דעת פלוני ופלוני ודאי על דעת שסיכמו כולם קאמר, ואף שאומר שכוונתו היה על הרוב לא משגיחין ביה: ג' ויש מוזכרין בו. לפי שאין חרטה שזה דוח מחטרטע מטעם זה וזה מחטרטע מטעם זה, אבל לדבר מזהו כולם מסכימים ומחטרטעין בחרטה אחת, כן כתבו המחמירין. ולפי זה אם מחטרטעין בחרטה אחת יש להחיר (ומי שקיבל עליו בחרט או בנידוי על דעת רבים נמי יכול להחיר עס דעתם לכולי עלמא, דהא חרס אין לרין פתח וחרטה כדלעיל סעיף ה' ועיין לקמן סעיף כ"ה) וכן כתבו הרמב"ן [ע"ו] והמחבר סעיף ל'. ועוד נראה לי דלכולי עלמא כל שהרבים נאיש ומחטרטעין אע"פ שאין חרטה שזה יכול להחיר לכל אחד ואחד כפי חרטתו, ולא קאמרי המחמירין אלא שאין להחיר מן הקטנים בחרטה אחת, כן נראה לי, ודוק. והוא דלא כמשמעות כ"י, ע"ש [עמוד חס ד"ה ואל וד"ה ואל]. מיהו בחשבות מיימוני שנסוף ספר הפלאה [סימן ד] משמע בהכ"ז, דמסתפק דככל עינין אין להחיר על דעת רבים אם לא לדבר מזהו, ע"ש. ועיין בחשבות ר"ל מורטי סימן (ג') [ג' ד"ה כתב וי"ל הלל] שמתמיר ג"כ שלא להחיר לדבר הרשות אפילו דעת הרבים מסכמת: מ' ובן נכון דהחמיר בו. מיהו הביט דין שהחירו אין לייקסר על ככה כיון דרוב הגדולים ממירין ודבריהם נראין עיקר, כ"ח [עמוד חס ד"ה ומיין]:

נקודות הבקף

(ה) [שם ס"ק דה] אבל לא קיימא דין ש"ך. ועיין בס"ך [שם] דלמא לכולי עלמא דיעא הכי:

ביאור הגר"א [ג' חייב דהוציא. כן הוא דעת הרמב"ם באישות ד' ח]. ואף שכל הפוסקים חולקין מהא דריש פרק הנוקין [גיטין] מיט ב' מאי דבר אחד וכי חייב בו, מכל מקום אינה מחויבת להיות עמו וכל שכן דעדיין לא נשאה דמחירין לה: [ד"ד] [סעיף כא] בלא דעתם. טור [עמוד ח] וכן כתבו תוספות שם [גיטין] ל"ה ב' סוף ד"ה אבל נשאה בו, וכן כתב המרדכי שם [ומה שער] פירש ר"ח הטעם דעל דעת רבים אין לו הפרה משום דצריך דעתם להפר וסחמא אין דעתם להפר, אבל לדבר מצוה מסתמא נראה להו כו', ואם הם לפנינו ודעתם להפר יפרו ודוקא על דעת רבים כו': [נה] [נה] ויש מהפירין בו, כפירוש הרשב"א [גיטין לה, ב ד"ה חט"ו] וסמ"ג [גלוש דמ"א, ט] בן ושאר פוסקים משום דאין חרטה שזה שכל אחד מחטרטע מטעם אחר, משא"כ אם יש מצוה בהתרתו שכולם מסכימין בדעת אחת ולכן בעל מפר בכל עיני כמו שכתוב בסעיף כ"ד שאינה צריכה לפתח וחרטה:

הגהות והערות

(ג) נוסף מהדורם חילוף על"ב: (ד) מוקן מהדורם אמ"ד מ"ח, על פי הש"ך ס"ק ט: (ה) הוצא כ"י עמוד מטע ד"ה וכתב, וראה מה שכתבנו בהערות אות לה: (ו) כן הוא נחמדי דייט לוי"ד שבסוף ספר פנואלות שוב, ע"ש אות רמ. ועיין בהגהות לנושי ערד כאן מלאך בילקוט מפרשים שבסוף השו"ע:

הגהות רעק"א (טו) וס"ך ס"ק נה] גז דעת הקהל גדולים וקטנים. וכיון שהחיר לדעת כל הקהל למה הולך לומר גדולים וקטנים, ודאי כוונתו היחה להחמיר על עולמו שלא יאש שום משה, כן הוא ברב"ש [סימן מק"א]. ועיין בחשבות מהר"י כי רב סימן ג' מבואר דכאומר סתם על דעת כל הקהל, אם הרוב מסכימים להחיר ממירין אף שהמיעוט מוחה, ועיין בחשבות מהר"י לית לי [מ"ל] דן סימן כ"ד דאם יש הקממה בעיר שהממונים ושבעה טובי עיר הם דייט כל הקהל לכל דבר, ומה שיעשו רצו ומקובל לכל הקהל, הם נמי נגזר על דעת הקהל הממונים ושבעה טובי העיר יכולים להחיר, ע"ש:

פתחי תשובה עיר חוזק למועד ולא קבענו זמן לשבועתנו, אין זה טענה כי בכל דבר מצוה הוי כמפרש ליקח מיד ולאחר כמו שביאר מהר"י [סימן קל"א] (הובא לעיל סימן ר"ט ס"ק א'), ואז שולחים לה התראה שהיא תבעה להנשא לו אפילו ערשילאי בעירה וקובעים לה זמן לפי הרגיל לחקן עצמה, ואז בעבור הזמן הוא פטור והשבעה כרוך על עקבה, אך יש מקום שתפטור גם היא משבועתה, באופן שכתב הרש"ם [יורה] סימן ק"ד (יובא לקמן סימן רל"ב) סעיף י' בדי"ה בטעות ס"ד] באם ירע הכא דבר כעין זה אפשר שגם היא תפטור [משבועתה]. ומכל מקום טוב שיעמדו באמונתם (ע"י) [כעין] ידי מעשה חולדה ובור ורש"י תענית ח, א ד"ה מחולדה] אך אם ירצו וימחלו זה לזה שיתירו שבעתם על ידי שלשה אין אנו צריכים לחוש שמה אחד מהם אנוס כיון שהוא אומר שרוצה בהיתר נדר חבירו שוב ברבים שבלב אינם דברים, וזהו הדרך היחיד מחזור, ע"ש]: (טז) אמתלא טובה. עיין בחשבות נודע ביהודה קמא חלק י"ד סימן ט"ח ובנודע ביהודה תנינא [יורה] סימן ר"ד מה שכתב בזה: (יז) נדר שיעל דעת רבים. [כתב בספר לכושי שורד סימן צ"ו] נראה לכאורה דאפילו נדר סתם רק דבמחשבתו היה על דעת רבים נמי דינא הכי, דכן משמע קצת בהרא"ש [גיטין] פרק השולח [פי' סימן יא] בסוף סוגיא דינסת אין מדירין וצריך להתיישב בזה, ע"ש]:

גליון מהרש"א [ל] דייק מרש"י פרק בתרא דמכות טו, א ד"ה על דעת דדוקא בעוד לקיים מלהו, ואלו ענייניו על מה שכתב מהר"י ע"י א"י ד"ה היינו ואלו חסר ממנו:

הכריות פריזקא א
הוצאת מסתא שאין זכרון האל
הבין יושלם

הוא מקרי דדקין וכו' יין נטלה מעבדי הרמב"ם אלא"ד שנושטו, חז"ן; ר"ן ס ית, ב ד"ה טו; ריב"ש וכן מקרא, כשם האחרונים והיה דמטו ע"י א"ב; ומ"ג לאון רמז עב, ב; והר"ק שורש נב; הגהות וימזמות פטלה מ אום א, שם משנת רי"י; ר"ש צד (ט"ז) כדעת הרא"ש וכו'; יעב"ח מכות טו, כ ד"ה טו; ושבות וימזמות דשי"ט קטר הפלה סוף סימן ה, כשם מהר"ם מנוונטנר; :

סא אלא אם כן יש מצוה כו', שאז ממירין אפילו בלא דעתם דמסתמא ניחא להו נהמרה: **אב שיבא חבירו אהתפ"ף**. ואפילו אין שם מנין, שם משנת ר"י, הובא בהגהות וימזמות פטלה מ אום א: **אג וכן אצטות שלום כו'**, והוא הדין לנטל שאר הממלוקות גדול השלום ואין ללמוד מזה למקום אחר שאין מצוה, כן כתב צ"י [עמוד מט ד"ה כתב הרשב"א] בשם משנת רשב"א [מ"ג סימן טו]: **אד מקרי דבר מצוה, וכתב צ"י** [עמוד מח ד"ה וכמה הריב"ש] בשם הריב"ש [מימן ספא] דלהסקיר ממשול שבועות ומוקין מדרך הרבנים אין לך דבר מצוה גדול מזה, וכמו כן כתב מנחם עזריה [מפא"ן] סימן מ"ח צמי ששבע שלא להיות ממנוה אס אין צמדינה ראו להיות ממנוה יותר ממנו הוא דבר מצוה.

לכמהילא סא "אלא אם כן יש (מ) מצוה בהתרתו: הגה [נ"ו] מ מי ששבע שלא יכנס חצירו לניחו ויש צימ הכנסת צמימו מקרי דבר מצוה וממירין לו סב שיבא חצירו להחפול (מ) רבנים סג [נ"ז] וכן י"ח לעשות שלום בין איש לאישו [נח] וכו' או משום (מ) צרכי רבים סד מקרי דבר מצוה להמיר בשבילם נדר שהודר על דעת רבים [נ"ח] וכן לצורך פרנסתו [ס] ודוקא אם אי אפשר לקיים המלוה בלא התרת המיר [ס"א] וכן [ס"ב] ואם אומן הרבנים אומרים שלא להמיר לו אפילו לצורך מצוה אין ממירין לו, סה [ס"ג] מי ששבע שלא ליהנות

וכתב צ"י [עמוד מט ד"ה וכתשבות להרמב"ן; עמוד סב ד"ה כתב הר"ן] דשלא ליפרד מאשמו אלא יהיה צלוחו עיר שאשמו שם מקרי נמי דבר מצוה, ופשוט הוא. ועיין לקמן ס"ק ז"ה [נ"ז] וס"ק ק"ד [קן]: **סח מי ששבע שאל איהנות מאביו כו'**, כתב דלרבי משה [נח] דמנאן משמע דאפילו נשבע על המלוה עלמנו ממירין לו, ללא כתשבות הראש"א המיוחסות לרמב"ן סימן (אלף) ר"ן, עכ"ל. וכן משמעות הפוסקים, וכן משמע בש"ס [גיטין] פרק השולח ריש דף ל"ו גבי ההוא מקרי דדקין דלדריה רב אחא, ע"ש. ולא דמי לנשבע על דעת חצירו דיש אומרים דאין ממירין לו לדבר מצוה ששבע עליה בלא דעתו, וכמו שכתבתי לעיל ס"ק

סח אין צמדינה ראו להיות ממנוה יותר ממנו הוא דבר מצוה. **נ"ב [נד]**, דמסתמא דעת רבים ניחא להמיר בכל דבר מצוה: **ערך דחה אמהריק"ש**

ציונים דרמ"א עם ציונים מהש"ך

(ח) תשובת ר"י בוסמ"ג לאון רמז עב, צ, ובהגהות ציימתי (מפילה מ אום א) הביאו מהר"ק שורש נ"ב: (ח) כ"י [עמוד מח ד"ה יר"ן] כשם תשובת הגהות וימזמות סוף ספר הפלאה [נפן סימן ג, כשם מהר"ם מנוונטנר]; (ט) ריב"ש סימן תת"א; (י) רשב"ק ט"ז; (יא) שם במהרי"ק; (יב) כ"י [עמוד מט ד"ה ומלל] ובשם ריב"ש [מימן מקלא] וזהוהו פדוואה סימן (ס"ב) [נח] דלא כנרשט בשורש [מהודר] קלאף סמ"ן א; (יג) כ"י [שם ד"ה וכתשבות] בשם תשובת הרשב"א [ח"י סימן יח];

פ"ף כא אלא אם כן יש מצוה בהתרתו כו'. ואם אומן הרבנים או קאמן מוקין בהתרתו, אפילו יש מצוה בהתרתו אין ממירין לו. הרמב"ם ש"ן, ומוספות גיטין לה, כ סוף ד"ה אגל [הרשב"א [ט"ח] מ"ג סימן טה] והר"ן [ס"ג י"ג, כ ד"ה אמר] סברי שאפילו לא פרע את הרבנים ולא נשבע צמימה אלא שבעה כסם און לו התרה, ואין להקל בזה שם ההמירו אף על פי שיש חולקים: ש"ור שכתוב בו ששבע על דעת רבים, ר"ל שפרע בשבע שנוטמו כ"ן נשבע על דעת המקום ועל דעת פלוני ופלוגי, הוי על דעת רבים: יש אומרים שאם נשבע על דעת המקום לדבר מצוה אין לו התרה, אבל אם אומר כסם על דעת רבים יש לו התרה (כו'). ויש חולקים ואומרים שאפילו הסמימו הרבנים להמירו אין לו התרה:

ביאור הגר"א
דהיבא כו': [נ"ז] וכן אצטות כו'. עיין סוף פרק ט' דנדרים ס"ו ב' ובמדרש רבה פרשת נשא פרשה ט' קצ"ג ד' [ואה יט] רבי זכריה כו': [נ"ח] או מיום צרכי כו'. כמו שכתוב בפרק כ"ג דשבת ק"ג א' ובפרק קמא דכתובות נ"ה, א. ועיין שורש א"ח סימן ע' סעיף ד' וסימן צ"ג סעיף ד': [נ"ט] וכן כו'. כמו שכתוב ברייש פרק ג' דמועד קטן נ"ה, א. [ס] ודוקא אם כו'. דאם לא כן כל נדר מצוה בהתרתו כמו שכתוב בנדרים ג"ט א' בשלמא כו' הלכות נדרים, ואם יבא אליהו ויאמר שיכול לקיים אין מצוה בהתרתו, וכן כאן, ודבריו דחוקים. ויותר נראה החירוף האחרון שכתב מהר"ק שם שוש [כ] דוקא מצוה גדולה כהיא עובדא דגמרא [גיטין לו, א] וכיוצא: [ס"א] ואם אומן כו'. הדטעם דמסתמא ניחא להו כנוכר לעיל [ס"ק נ"ז], מה שאין כן כאן: [ס"ב] מי ששבע שאל כו'. שגם כן הכל מסכימין בהתרתה:

ביאור היטב
(מז) מצוה. שאז ממירין אפילו בלא דעתם דמסתמא ניחא להו נהמרה, ש"ך [ס"ק סא]. ליקח שליח ציבור שקלרו ערב הוי דבר מצוה, הרשד"ם חלק י"ד סימן קי"ד [ק"ג] וק"ג, כ"י שלא ישתלשו קטנות ומריבות דבר מצוה מקרי, [גיטין] כנסת הגדולה [הגנ"י אום קינ] בשם הרבה פוסקים. להחיר לקהל שנשבעו שלא יקחו להם מרבין תורה דבר מצוה מקרי, מהר"י כן לב חלק ג' סימן פ"ח. להחיר לחכם שנשבע שלא יהא עוד חכם בקהל מצוה איכא, הראנ"ח חלק ב' [מס עמוקים] סימן (כ"ג) [כד]. להחיר מי שנשבע שלא ישמע דברי תורה מפי חכם אחד דבר מצוה איכא, מקור ברוך סימן כ'. לישא אשה שלבו חפץ דבר מצוה איכא, (הר"מ) [הר"ש] ה"ו הלוי חלק י"ד סימן א'. ללמוד תורה עם מי שלבו חפץ דבר מצוה מקרי, שארית יהודה דף ר"ז נ"ג, נ. להיות לפני שרים ללמד זכות על ישראל דבר מצוה מיקרי, הר"א מורחח חלק א' סימן ט"ו: (מז) ברבים, ואפילו אין שם מנין, ש"ך [ס"ק סב]; (מז) צרכי. והוא הדין לנטל הממלוקות גדול השלום ואין ללמוד מה למקום אחר שאין מצוה, כן כתב הב"י, [ש"ך ס"ק סג]. וכמה עוד [הנ"ן] בשם הריב"ש דלהסקיר ממשול שבועות ומוקין מדרך הרבנים אין לך דבר מצוה גדולה מזה. וכן מי ששבע שלא להיות ממנוה אס אין צמדינה ראו להיות ממנוה יותר ממנו, הוי דבר מצוה. וכתב צ"י דשלא ליפרד מאשמו אלא יהיה צלוחו עיר שאשמו שם הוי נמי דבר מצוה, [ש"ך ס"ק סד]:

פתחי תשובה
(יז) יש מצוה. עיין באר היטב [ס"ק מה] ומה שכתב בשם הראנ"ח להחיר לחכם שנשבע שלא יהיה עוד חכם בקהל, מצוה איכא, עיין שם שכתב דאפילו אם נמצא חכם אחר כזה אפילו הכי מצוה מקרי, ע"ש. ומה שכתב [באר היטב להמיר] ס"ק לו לנכוד אביו ואמו, עיין בזה בתשב"ץ חלק ב' סימן ק"ג. ועיין עוד בתשובת רדב"ז חלק ב' סימן תרל"ה [ועיין בתשובת חתם סופר (י"ד)] סוף סימן ר"כ נ"ה והנ"ן דלהיות להקהל בית ועד ועצה, מצוה איכא. ושם כ"י סימן רכ"א כמי שגד על דעת רבים שלא לירד לפני החכמה בעירו, ועתה נדחקים העיבור בבית הכנסת הקטנה ואין להם שום מתפלל כיום הכפורים אף שיכולים כולם לילך לגדולה אם על ידי זה יהיה דוחק מקום להעומדים הוי מצוה. וגם אם לא ימצא לו הנודד מקום אחר להחפול ולהשמיע קולו כבואו אל הקודש, גם כן מיקרי דבר מצוה. אך צריך להחיר משלשה אנשים שהרין לקהלה כיון שאפילו בני כנסת הגדולה מרויחין על ידי זה שאינם נדחקים, כולם נוגעים בדבר, ע"ש: [יח] אצטות שלום בין איש לאישו. עיין בתשובת שמן רוקח חלק א' סימן מ"ח אות ד' ובהגה שם:

הגהות והצרות

[עו] עיין רמב"ם שנוטמו ג, פ"ט, וירעב"א מהודר מ"ה מכות טו, א ד"ה טו, ויערה טו. ועיין עוד דק הימ עמוד מס, ויערה רב ט: [עו] הב"י עמוד מח ד"ה הדין, כתב כן בשם רשב"ן, אולם לענינו כתש"ך יתא, והוא כתשבת בנו הראש"ש סימן קט נעמע "הראשונים", וכל הומר שם את הרא"ש וכו', ועיין עוד ש"ס משנ"ך ח"ד הטור השלישי סימן לה ד"ה ועוד שהרי:

זוס מושה. כן הוא שם בתשובה. ועיין תשובת מהר"י צי רכ סימן ג': [יש] והגה פ"ף באן ואם אותן הרבנים אומרים שאל אהתיר לו. עיין תשובת מהר"ש ה"ו חלק י"ד סימן ג' עלה כ"ב (ד"ה) ע"ב, וע"ש עמוד א', דוקא אם רק ביטול מצוה, אבל אם הן מוחין להמיר ויש עבירה פקוים הנדר כמו ממלוקת

גליון מהרש"א
[הש"ן] דוקא אם אין המלוה נוגע גם לאומן רבים אבל אם נוגע גם להם בעלה דעתה ומתאחס דירש תקפס. ונראה לי דלשון הרמ"א לקמן קרוב לסוף סעיף זה לא משמע לתקן בין עבירה לביטול מצוה, ועיין מה שכתבתי בתוס']. הובא קלמו כנגמם הגדולה [גמירין] כלן על הב"י אות קל"ג ונאוח קל"ד שאם נהמרה

הוא מקרי דדקין וכו' יין נטלה מעבדי הרמב"ם אלא"ד שנושטו, חז"ן; ר"ן ס ית, ב ד"ה טו; ריב"ש וכן מקרא, כשם האחרונים והיה דמטו ע"י א"ב; ומ"ג לאון רמז עב, ב; והר"ק שורש נב; הגהות וימזמות פטלה מ אום א, שם משנת רי"י; ר"ש צד (ט"ז) כדעת הרא"ש וכו'; יעב"ח מכות טו, כ ד"ה טו; ושבות וימזמות דשי"ט קטר הפלה סוף סימן ה, כשם מהר"ם מנוונטנר; :

פ"ף כא אלא אם כן יש מצוה בהתרתו כו'. ואם אומן הרבנים או קאמן מוקין בהתרתו, אפילו יש מצוה בהתרתו אין ממירין לו. הרמב"ם ש"ן, ומוספות גיטין לה, כ סוף ד"ה אגל [הרשב"א [ט"ח] מ"ג סימן טה] והר"ן [ס"ג י"ג, כ ד"ה אמר] סברי שאפילו לא פרע את הרבנים ולא נשבע צמימה אלא שבעה כסם און לו התרה, ואין להקל בזה שם ההמירו אף על פי שיש חולקים: ש"ור שכתוב בו ששבע על דעת רבים, ר"ל שפרע בשבע שנוטמו כ"ן נשבע על דעת המקום ועל דעת פלוני ופלוגי, הוי על דעת רבים: יש אומרים שאם נשבע על דעת המקום לדבר מצוה אין לו התרה, אבל אם אומר כסם על דעת רבים יש לו התרה (כו'). ויש חולקים ואומרים שאפילו הסמימו הרבנים להמירו אין לו התרה:

12

ק. שם ו' ע"ה, וס"ה.
 ר. שם ו' ע"ה.
 ג. רבינו יונה [ס"ה].
 ד. ר"ה ונכונין].
 ת. נרכות כ"ח ע"ה.
 ו. רבינו יונה [ס"ה].
 ז. רבינו יונה [ס"ה].
 ח. רבינו יונה [ס"ה].
 ט. רבינו יונה [ס"ה].

ציונים ארמ"א
 (סמ"ג ע"ה י"ט ק"ה)
 (ד"ה הגהות)
 אלפסי החדשים בשלטי
 הגבורים ברכות ד' א
 אורח ד'

עשרת זקנים

ה. או לפכה אחרת. הגה
 על זה. וטוב שיצא מבית
 הכנסת כשמקדים את
 תפלתו לתפלת הצבור
 לאיזה סיבה אם אין טורח
 לצאת (ארזי מורי זקני):

הגהות והערות

כב. בבאר הגולה כתב שם
 ג. ופלאה הוא שהעור וני
 ה. ופלאה המקור מדברי הגמרא
 ד' מ' ע"ה:
 גג. עיין לעיל סימן נה
 ט"ק י"ד שהבא דין זה בשם
 שפר מלבי בקודש. ועיין
 מחוקק ברכה כ"ח אות ה:
 ב"ד. כן פירש העור מדברי
 ר"ב ויחזק לפי גירסת הר"ק
 והב"ש שם:
 כה. עי"ש גר"ש דקמ"א
 "בשעת תפילתו" ועי"ש
 גר"ש. והב"ש סימן תקל"א
 ט"ק ט ה"ב כגון רש"י
 דק"ה על שפה שלישית.
 ועי"ש בגולה ר"ב ט"ק י"ד
 שפירש דק"ה על כל ג' שפות.
 ו"ע מנין לתפילת דק"ה
 דוקא על שפה "השנייה"
 ללא כהמ"א שם:
 כו. בדריש של המני"א
 נדפס בטעות פעמיים ט"ק
 י. וכן נמשך שמינון זה עד
 סוף הסימן:
 ב"ז. עיין טור סימן רלה:
 ב"ח. תוקעין פ"ב פקודת מיט:

76 **לבו עם הצבור.** אע"פ שיכול להתפלל בנצטו בעשרה, מכל מקום
 (ט) צרוב עם הדרת מלך [משלי יד, כח], (י) עיין סעיף י"ח וסוף סימן
ת"ר"ן: שז' אגוים. פירוש שמש כמו אע"פ שאינו מולה, דלמ
 (י"א) היה רב נחמן מולה אם כן מאי שאל לו מאי טעמא לא אחי
 מר לבי כנישתא [בבבא ז, ב], אלא
77 על כרחך שלא היה מולה ממש.
78 יזו יכוין להתפלל וכו'. ודוקא
 אם טריחא ליה מילתא לאסוף
 עשרה, ובסמ"ג [ע"ה י"ט ק"ה] א'
 משמע שרצו נחמן לא היה רוצה
 להטריח עשרה אנשים שיטאו
 אליו: משמע בעבודה זרה דף ד'
 עמוד ב' דלמ' מתפלל מוסף בשעה
 שהצבור מתפללן שמרית לא מקרי
 בשעה שהצבור מתפללן, ואימא
 שם בתוספות [ד"ה מיון] דלמ'
 מתפלל בשעה שהצבור מתפללן
 אין תפלתו נדמית אלל אינה
 נשמעת אלל עם הצבור צבית
 הכנסת, מיהו אפשר דדוקא בשעת
 תרון קאמרי, עיין מה שכתבתי סוף
 סימן תקל"א: י"ז יהוה הדין

בני אדם כו'. (נראה לי ציונות הקין שהצבור מתחמירי תפלת שמרית
 והדר ציצוב אסור יש אפילו ללמוד כמו שכתוב סימן פ"ט סעיף

שערי תשובה

(יא) הצבור. עיין באר היטב. ומה שכתב ואפילו יש הרבה חוטאים כו' בלשון
 הרמב"ם [תפלה ח, א] אין כתוב כן אלא ואפילו היו בהם חוטאים כו' וארזי
 אבי זקני מהרש"א בחידושי אגרות בכריתות [ו, ב] כתב אהא דאמרין [שם]
 כל הענית שאין בה פשושע ישראל כו' שהרי חלבנה כו' שצריך להיות י"ד
 חוץ מן הפושע וכמו בקטורת שהיה י"ד סממנים חוץ חלבנה ע"ש. ודוק
 ראיתי בשם חסד לאברהם שכן כתב בעין הקורא נהר מ"ו, וע"ש שכתב דוקא
 כשיש י"ד צדיקים ואחד רשע או כו' צדיקים ובי' רשעים אבל אין כח בט'
 צדיקים כו'. ומה שכתב [הבאר היטב] מתשובת [הרשב"א] [הרדב"ח] [חלק ו סימן
 אלף פז], והשובת חכם צבי [סימן קנ], עיין בשאגת אריה [סימן כג], ובשאלת
 יעבץ [ח"א] סימן י"ח. ועיין בשלמי ציבור [כה, א] בשם הרדב"ח ח"א א' [חלק
 ו סימן אלף צב] שכתב אבל עתה שאני רואה ברוב עם רוב בלבול ואין אדם
 שומע תפלה או קריאת ספר תורה בבית המדרש בעשרה צדיקים [עם התלמידים
 אף על פי שאין שם רב עם ע"ש. ועיין ב"שור"ת מהר"י הלוי אחיו של הט"ז
 סימן י"ג מה שכתב בהא דאמר אביי [בבבא ז, א] מריש הוי מצליגא כו' ע"ש:
 (יב) אגוים. עיין באר היטב. וכתב בספר דרך חיים למהר"ם די לונגונו צבור
 בבית הכנסת וצבור חוץ לבית הכנסת היינו דאבא בנימין [בבבא ז, א] אין
 תפילתו כו'. צבור חוץ לבית הכנסת ויחיד בבית הכנסת, צבור חוץ לבית
 הכנסת עדיף, ועיין ביד אליהו סימן ז', ובשלמי צבור [כה, ב] האריך בזה ע"ש.
 ועיין לעיל [ג] הבאתי מהרדב"ח [חלק ו סימן שני אלפים קלט] במי שבבית מדרשו
 חלוץ פתוח סמוך לבית הכנסת ע"ש:

ק [טז] ישתדל אדם להתפלל בבית הכנסת שזו עם
 (יא) ג הצבור ר [י"ז] ואם הוא בז' אגוים שאינו
 יכול לבא לבית הכנסת יז יכוין להתפלל בשעה
 שהצבור (י"ז) מתפלל: הגה י"ח (י) והוא הדין נמי אלמ' הדריס
 (י"ד) ביישובים ואין להם מניין מכל מקום יתפללו שמרית וערצית
יז בזמן שהצבור מתפלל: פ [י"ח] וכן אם נאנס ולא התפלל
 בשעה שהתפללו הצבור והוא מתפלל ביחיד אף על
פי כן יתפלל בבית הכנסת:
 י (י"ט) בשעומד עם הצבור כ אסור לו לחקרים
 (ס"ט) תפלתו לתפלת הצבור אלא אם כן
כא השעה (ס"ט) עוברת ואין הצבור מתפללן לפי
 שפאריכים בפיוטים (י"א) או לפכה אחרת: הגה י"ז אלל
 בלא שעה עוברת יתפלל הפיוטים והמחיות עם הצבור ולא
 יפרוש מן הצבור אפילו לעסוק בדברי תורה (ועיין לעיל סימן
 ס"ח) כ"י:

חולה או אנוס אף צבית הכנסת שרי, כן כתב הב"ח שם ג"ה
 וכן דלמ' ככ"י [שם ד"ה ומ"ש שאסור]:

באר היטב

י, א ד"ה אמר רב הונא] ונדרשות הרא"ח פירוש וישב ופרשם מלועז, ובמשאומיו
 חלק ב' [נמים עמוקים] סימן ע' ובתשובת חכם צבי סימן ז"א: (יא) הצבור.
 אף על פי שיכול להתפלל בנצטו ביו"ד, מכל מקום צרוב עם הדרת מלך, מ"א
 [ס"ק טו]. ואפילו איכא צבור הרבה חוטאים לא ימנע מהתפלל עם הצבור,
 כנסת הגדולה [גנה"ט] עולה ממיד [ס"ק טז]. מי שאינה מצוה צבית האסורין
 ולא היה יכול להתפלל בעשרה והמתן לפני הש"ך ולא אזה רק יוס אחד ולא
 יומר. לזהו יוס יעמר לו פסק הרדב"ח חלק א' סימן י"ג [מ"ד סימן אלף פז]
 שלא יתמקד המלוה ומתקן יתפלל בעשרה, ע"ש. והכס' צבי בתשובתו סימן ק"ו
 הקשה עליו מפרק התכלת [מנחות] דף מ"ע [ע"ה] דקמנעו לן ציבור שאין
 להם תמידין ומוספין איזה מהם קודם ומקין לה במוספין להאירנה ותמידין
 דלמחר תדיר עדיף או מקודש עדיף, ולי כסכנת הרדב"ח אף אי תדיר עדיף.
 מוספין קדמי מטעם דאין מעבירים על המלוה, ע"ש. ונקלט הקמה דף י"א
 מיישב דיש מילוק בין יחיד לצבור דאין צבור מתה אף ביחוד שהיו מלוה לא
 משתיק, ע"ש. והמחבר יד אהרן [הנה"ע] מתקן דבשלמא להיא דמדיד ומקודש
 אי אקריב תדיר טוב אינו יכול להקריב מקודש וכן להיפוך, משום הכי מספקא
 לן מי נדמה מפני מי, אלל הכא אינו מספקא המלוה לגמרי אלל דלמ' יתמקין
 ליום כפור עושה המלוה צלימות משום הכי אין מעבירין, ע"ש. ועיין משו"ב
 די אליהו סימן מ"ב. מי שהולך בשבת יוס טוב בשכמה להתפלל בזמן עשרה
 כי רוב צבור מתחמירי תפלתו וצלותו מניין מתפללים גם תפלת מוסף מכך
 אחר תפלת שמרית ויש זמן אחר כך לילך לבית הכנסת, יומר טוב להתפלל
 מוסף עם הציבור צבית הכנסת צרוב עם הדרת מלך, ואלל דמי לגזון הרדב"ח
 דהתם זמן גדול צביהס ויש תשקות וטובה, אלל ציומא חדא לית לן נה, יד אליהו סימן מ"ב: (יב) אגוים. פירוש שמש כמו אע"פ שאינו חולה, מ"א [ס"ק
 טז]. וכתוב בספר חסידים [טוף סימן יח] במקום שאין מניין יאמר ועתה יגדל נא כח ה' וגו' [במדבר יד, יז] והתגדלתי והתקדשתי וגו' [ויחזקאל לח,
 כג] יהי עם ה' מבורך וגו' [חזקיהו קיג, ב]. ואם הוא אנוס מניין שמתמה השתדלותו להתפלל עם הצבור יבא לידי הפסד ממון פסק בתשובת יד אליהו
 סימן ו' דאין מחויב על פי הדין ויכול להתפלל ביחוד צבית או צבית הכנסת כשאין שם ציבור, ואפשר דמשום מניעת ריות מחויב קמא על פי הדין להתפלל
 עם הצבור דחילוק יש בין מניעת ריות לבין הפסד מניכס, ע"ש. אם רשאי לילך בספינה קטנה או גדולה בשבת כדי להשלים מניין ולהתפלל עם הצבור, עיין
 הרדב"ח חלק א' סימן פ"ו [מ"ד סימן אלף קמא], ובתשובת חות יאיר סימן [ק"ר] [קטון], ובתשובת עבודת הגרשוני סימן קכ"ג, ובתשובת מהר"ם רוטנבורג
 סימן א' ב': (יג) מתפלל צדין, ודוקא אם טריחא ליה מילתא לאסוף יו"ד, מ"א [ס"ק יז]. משמע במקמ"ג ע"ג [עבודה זרה] דף ד' עמוד ב' דלמ' מתפלל
 מוסף בשעה שהצבור מתפללן שמרית לא מקרי בשעה שהצבור מתפללן ועיין חופפות שם [מ"א שם]: (יד) ביישובים. נראה לי ציונות הקין שהצבור
 מתחמירי תפלת שמרית והדר ציצוב אסור ויכולו ללמוד כמו שכתוב סימן פ"ט, לכן מוטב שימתפלל מוסף בזמן הכנסת [מ"א ס"ק יז]. ועברת צדין להמתין
 עד לאח הכוכבים, מ"א [ס"ק יט]: (טז) תפלתו. אפילו רוצה ללכת לבית הכנסת, ריב"ש, מ"א [ס"ק כ]. ואם חלש לבי יכול להתפלל בציבור קודם
 הצבור. וצבית הכנסת אף זה אסור. ואם הוא חולה או אנוס אף צבית הכנסת שרי, בי"ח דלמ' ככ"י, מ"א [ס"ק כא] ע"ש: (טז) עוברת. משמע דלא אפילו
 צבית הכנסת שרי וכן משמע לשון תלמידי רבינו יונה. אלל הב"ח פסק דוקא שהזמן קצר כל כך צעוד שיהלך לציבור יעבור זמן תפלה אלל אם יש זמן ילך
 לציבור ויתפלל ביחוד, ע"ש [מ"א שם]:

→

←

בזבא - מבא אלהו סימן בשלם
 רבין ינואל

ז"ה פרק קמח נחלת שעי קמייחא י"ג. ועיין סימן מק"א מ"א [ס"ק] ט', ודברי ט"ו אות ד' שם ז"ע קלת. דמפלה שחיתא זמנה עד רביע היום אלף לזיטור מתפללין אין "נדחית": יח והוא הדין. עיין מ"א. אבל צעיר זריץ להמחין עם הזיטור, אם לא שרואה שיעטור זמן קריאת שמע וכדומה, ועוד צעיר מיוחד ללמוד קודם, הלך אחר כך ליפת הכנסת, כבסימן פ"ט סעיף ו': י"ג בזמן. עיין מ"א. עיין ר"מ מזוה להחפול עם הזיטור אפילו היו בהם חוטאים (פרק ט' מהלכות מפלה הלכה א'). כמד דרנ"ז י"ח סימן אלף ז'ן אם צבית הכנסת אין שומע קדושה ולא קריאת התורה יכול להחפול צביתו בעשרה אליה רצה [ס"ק] י"ד: כ אסור. עיין מ"א. כשמחפול שלא לזיטור אין חפלהו נשמעת, אבל כשעומד לזיטור ומקדים איסורא נמי איכא וממנין פיה: כא השעוה. עיין מ"א. ברכות כ"ח ז' חלש לצל, היה מקדים צביתו להחפול מוסף, וצית הכנסת אסור להקדים אף מוסף, אבל חולה או אנוס שרי צבית הכנסת גם כן, ועיין סימן קי"ד סעיף ז', ולהמחנך שם רבותא קאמר אף חולה כו', ומיזה נשאר ימות השנה מני להחפול צביתו נחלש לנו וגם כן איסורא עמד ואי"ה שם

זו עם הזיבור. עיין מ"א. ולא הביטוי, ולהמחנך דפסק כרצונו וזה [בנוט ד, ה ד"ה אלף ז'ין] דצית הכנסת ציחיד נמי יש מעלה, אם כן גללוהי ים להחפול צבית הכנסת, והמחנך אין הכי נמי קאמר דאפילו צבית הכנסת לא יקדים קודם שזאו אלף יומין, או ז' צית הכנסת וא' ברוב עם, או צבית הכנסת וצית המדרש ואין בן תורה, דמזוה צבית הכנסת ברוב עם, עיין סעיף י"ח ומ"א [ס"ק] ל"ב ויראה צית הכנסת ציחיד, וצביתו צמנין, חפלה לזיטור עדיף, ואף למה שכתב הכסף משנה והלחם משנה פרק ט' מתפלה הלכה א' אין הכרע, מכל מקום לעזר יחיד צבית הכנסת אין מעלה כלל, ואפילו יכול לשמוע קדושה וצרכו אפילו הכי חפלה לזיטור עדיף * . ובחידושי [גמל יוסף ברטו, ה א ד"ה גמלא] הארכתי ועיין מה שכתבתי בנאות כ"ב כ"ג: זו אונס. עיין מ"א. כפירוש רש"י ויין ז' ד"ה לא יכלנא מש כתי, לא נקרא שכן רע: יו יברין. עיין מ"א. בסמ"ג אף אם אין טרחא לו אין לזיטור להטריח אנשים. והב"ה דברי הגמרא עבודה זרה. וכל שכן שפסוקי דומרה אין מעלה כי אם חפלה שמונה עשרה, ומה שכתב בהג"ה גני יעושים היינו דמכל מקום גללי בדרך שרגילין הזיטור, וכעטוה

מחצית השקל

צבור הוא כשעת חרוך. ומיירי שם ברייתא דאבא בנימן בתפלת שחרית. וכן משמע קצת ראייתו לשמוע אל הרנה כו', במקום רנה שם זהה חפלה. ופירש רש"י במקום רנה, בבית הכנסת ששם אמרים הצבור שירות וחושבוחות בניעית קול ערב. עכ"ל. והיינו בשחרית שאמרים ספוקי דומרה. אף ידש לחרות במקום רנה ודחיות שם החיו כל החפלות אפילו של מנחה, מכל מקום יש לומר כן, או יש לומר דאבא בנימן ר"ל אין חפלתו של אדם נשמעת בכל עת והיינו אפילו בשעת חרוך אלא בבית הכנסת עם הצבור: עיין מה שכתבתי סוף סימן תקצ"א. אימתי שעת חרוך. דלדעת רש"י [עבודה זרה, ב ד"ה בחלת] שעה ראשונה מן היום [וההתוספות נשם דיה בחלת] שעה שלישיה [מן היום]. ולהטור ושו"ע [סוף סימן תקצ"א] כל ג' שעות ראשונות. אע"ג דאין כלם שעת חרוך, מכל מקום כיון שהק"ה עוסק או בתורה, אינו עושה לפניו משרות הדין, ויש לחוש שחתייה חפלתו נדחית. ע"ש: (ס"ק יח) והוא הדין כו'. אפ"ן מוטב כו'. ר"ל רדתי שעל ידי זה לא יחפול בשעה שהצבור מתפללין עדיף טפי ממה שיחבטל בלמודו זמן רב: (ס"ק יט) בזמן כו'. צריך להסתיר עד צאת הכוכבים. דכבודו לא הותר לקרות קריאת שמע ולהחפול מבעוד יום אלא משום טרחא דצבורא להחפול שנית למעריב כו', וזה לא שייך ביחוד: (ס"ק ט) אסור כו'. אפילו רוצה לצאת כו'. דבאותו בית הכנסת אם מקדים חפלתו נראה השינוי לכל ודאי אסור, אלא אפילו יצא ויחפול בכיתו ג"כ אסור: (פ"ק בא) השעה כו'. דיינו שהזמן קצר כו'. ולכן הותר לו להקדים חפלתו לצבור אפילו בבית הכנסת: ולישון תלמידיו רבינו יונה ז"ל ששם כו'. עיין בב"י [פ"ק ב ד"ה ואמר] הביא לשונו: איתא בגמרא. ברכות דף כ"ח עמוד ב' רב אויא קרה לו מקרה ולא בא לדדשת רב יוסף, למחר כי אתי לגבי רב יוסף בעי אביי להפיס דעת רב יוסף שלא יהיה טינא בלבו עד רב אויא, אמר ליה אביי לרב אויא מאי טעמא לא אתי מר אתמול לדרשה, אמר ליה דהוי חליש ליביא ולא הוי מצינא, אמר ליה מאי טעמא לא טעמית מידי ואחית, אמר ליה לא סבר כו' אסור לאדם שיעטום כלום קודם שיחפול מוסף (וירדשת רב יוסף היה קודם מוסף), אמר ליה לך להחפול מוסף ביחוד ואחר זה לטעום מידי וליתי. אמר ליה רב אויא לא סבר כו' אסור להקדים חפלתו לחפלת צבור, אמר ליה אביי בצבור דוקא שנו דאסור להקדים. עד כאן לשון הגמרא. ומאי דקיימא לך דאפילו ביחוד, דהיינו ברובה לצאת מבית הכנסת, אפילו הכי אסור להקדים, וכמו שכתב מ"א ס"ק ב' בשם הריב"ש, היינו כשהוא בריא: ובבית הכנסת אף זה אסור. ר"ל אפילו כשחולש לבו. דהא רב אויא חרוך כן לאביי, דאסור להקדים כו' אף דהוי חלש ליביה, ועל זה השיב דוקא בצבור שנו, משמע אפילו כהאי גוונא דחלש ליביה, אבל כשלא חלש ליביה אפילו ביחוד אסור כנזכר לעיל: ועיין סימן קי"ד סעיף ב' דאם הוא חולה כו', שכתב שם שאסור להזכיר הגשם במוסף של יום טוב אחרון של תג הסוכות עד שיכריזו השליח צבור, הלכך אפילו הוא חולה או אנוס לא יקדים חפלתו לחפלת הצבור לפי שאסור להזכיר כו'. וכן הוא בטור [שם] בשם אבי העזרי ורבייהו תנין סימן תתק"ח. וכתב הרב ב"י [שם] וז"ל כשאנו מתפלל בצבור איצטריך לאשמעינן דאי בצבור כל ימות השנה נמי אסור להקדים חפלתו לחפלת הצבור עכ"ל. אבל הב"ח כתב שם וז"ל ולפי שבשאר ימות השנה נמי אסור להקדים כו', להכי אמר דהא מיירי אפילו הוא חולה או אנוס דבשאר ימות השנה רשא להקדים

ולא אחורי עבודה זרה. אחורי עבודה זרה ולא אחורי בית הכנסת בשעה שהצבור מתפללים כו'. עד כאן לשון הגמרא: (ס"ק טו) עם כו'. מ"ך עיין סעיף י"ח. כן צריך לומר. דשם לא הותר בעשרה אלא בבית מדרשו שהוא לומר שם. וכן הוא סימן חרו"ץ לענין קריאת מגלה: (ס"ק טו) אנוס כו'. דאם היה רב בחפן כו'. דמקור דין זה ממאי דאיתא דף (ו') [ז] ועי"ב אמר ליה רבי יצחק לרב נחמן מאי טעמא לא אתי מר לבי כנישתא לצלווי. אמר ליה לא יכלנא. (פירש רש"י תש כחי): (ס"ק יח) יברין כו'. ודוקא כו'. דאיתא שם בעובדא הנוכרת לעיל, כשאמר ליה לא יכלנא. אמר ליה לכנפי מר ביעידנא דמצלי צבורא ליחי ולודעיה למר, כי היכי שיחפול בשעה שהצבור מתפללין. משמע דאם אפשר להתאסף עשרה עדיף דהא חפלה אמר ליה ולכניף עשרה הראשון דטריחא מלחא קאי על רב נחמן, אם כן חליא דרביא בבעל הבית, ואם יש לו משרתים מרובים שאפשר יאספו אליו עשרה צריך לאסוף עשרה. אבל לפירוש הסמ"ג דהטרחא קאי על יו"ד אנשים, אם כן בכל ענין שייך טרחא אם לא שבאו מצד עצמם: משמע בעבודה זרה דף ד'. דאמר רב יוסף לא לצלי אינש מוסף בריש שתא בני שעות ראשונות מן היום דאז שעת חרוך לעולה, דלמא מעייני בעובדייה ומדחי לחפלתו. ופריך הש"ס אי הכי אפילו חפלת שחרית גם כן לא יחפול בני שעות הראשונות, ומשני כיון דצבורא נמי מצלי אז שחרית אין חפלתו נדחית כיון דמתפלל על כל פנים בשעה שהצבור מתפללין ע"כ. הרי דאפילו בשעה שהצבור מתפללין שחרית אין לו להחפול מוסף שלא היה נדחית, על כרחך צריך לומר דזה לא מיקרי בשעה שהצבור מתפללין: ואיתא שם בתוספות. אהא דמשני שאני שחרית דגם הצבור מתפללין, משמע דגם כשמחפול בשעה שהצבור מתפללין אעפ"י שאינו מחפול עם הצבור. והקשו התוספות הא אמרינן בברכות (ו) אן אין חפלה נשמעת אלא אם כן מחפול עם הצבור, ועל זה תירצו לחלק בין אינה נדחית לנשמעת. והחלוק בין אינה נדחית, שר"ל שהחפלה מקובלת ברצון למעלה ויקבל עליה שכר כמי שמקבל שכר על כל מצוה ה', אבל אין ממלאין בקשתו שהחפול עליה, אבל כשאמר נשמעת עושין לו רצונו כמה שהחפול על אותו דבר. ואף דעינינו דאות שגם חפלה הצבור איננה נשמעת לפעמים, כבר הירץ של"ה [עניני חפלה. הגה"ה שניה] בכמה תירוצים. ואחד מהן, שעושה מלה מעין אותו דבר שהחפולו עליו. אע"ג שאין ממלאין כל בקשתם, מכל מקום מקצת משאלותם ממלאין, וע"ש שהאריך: מיהו אפשר דדוקא בשעת חרוך. ואע"ג דהתוספות הביאו ראייה ממאי דאמרינן בברכות אין חפלתו של אדם נשמעת אלא אם הצבור (דהיינו הא דאמרינן ברכות דף ו' עמוד שנאמר מליט א ה, כה לשמוע אל הרינה כו' וסבירא להו להתוספות דבבית הכנסת ר"ל להחפול עם הצבור. וכן פירש הטור כ"ז בסיומן זה ע"ש ובב"י ד"ה לא יחפול), ולפי דברי מ"א הדרא קושית התוספות לרובתיה, דהאין סתם אין חפלתו של אדם נשמעת אלא עם הצבור, הא לפעמים אפילו אינו עם הצבור נשמעת כגון שלא בשעת חרוך. ואולי אפשר לומר דאכתי אפילו שלא בשעת חרוך אינה נשמעת כשאנו מחפול עם הצבור, אלא אם כן מחפול על כל פנים בשעה שהצבור מתפללין. וחפלת שחרית של

לבושי שרד

לך לזמן עכ"פ להחפול צביתו מתפללין, וזוה מנזארים דנרין כלן ונת"ק שאחר זה: (י"ט) שם סק"ה. אפילו דצבור. דנקבלות יכלול אף קודם חפלה

(ט) מציא סק"ה ברוב עם. הקשה בפרי מגדים הא גללוהי הכי צית הכנסת עדיף מצינו, דזה אפילו כשמחפול ציחיד כמד המחנך שיחפול צבית הכנסת.

ספרי הלבושים לבוש התכלת

הוא לבוש הראשון מעשרה לבושי מלכות
אשר חבר הגאון מוהר"י מרדכי לפה זללה"ה

וקרא שמו

לבוש התכלת

על שם הפסוק

ומרדכי יצא מלפני המלך בלבוש מלכות תכלת וגו'

והוא כולל

כל הדינים הכלולים בחלק הראשון מטור האורח חיים
וטעמיהם והוא אשר קראו לבעל הטור סדר היום

[נוסח השער מהדפוסים הראשונים]

סימנים א - רמא

מהדורה מחודשת מסודרת מחדש

באותיות מאירות עינים ברוב פאר והדר.

מוגהים ומתוקנים בהגהה מדוייקת עפ"י כל הדפוסים הראשונים
וכתבי יד. פיסוק וקיסוע מדוייק, והדגשת כל הלכה בנפרד
הוספת אלפי מראי מקומות ופענוח ראשי התיבות

ועליהם חונים

חיבור חדש של אלפי הגהות והערות ותיקונים

ממרן הגאון הקדוש ר' אברהם אזולאי זצוקלה"ה

בעל החסד לאברהם - זקנו של החיד"א

אשר הועתק מכתב יד קדשו בגליוני הלבושים

מלבושי יום טוב

להגאון רבי יום טוב ליפמאן הלוי העלר זצוק"ל בעל התוס' יו"ט

אליה רבה - אליה זוטא

לרבינו הגאון מוהר"ר אליה שפירא זצוק"ל אב"ד טיקטין

מעובדים מחדש בתיקוני אלפי טעויות,

ציוני אלפי מראי מקומות והגהות והערות

ובסופו ילקוט הערות והגהות מכתבי יד גדולי ישראל

תרכו לבוש הלכות תפלת ערבית סימן רלו התבלת

שהכל כחפלה אריכתא היא. ועוד טעם אחר דחיקנו לומר פסוקים אלו כדי שצמחך כך יתפלל חצירו ועל ידי כך לא ילך מדינת הכנסת עד שיגמור כל אחד תפלתו, ועיין לעיל סימן ז' סעיף ט"ו: ומה

רלז סדר תפלת ערבית, ובו סעיף אחד.

ג מצא ציבור שקראו קריאת שמע ורוצים לעמוד לתפלה, ז מוטב שיתפלל עמהם ויקרא קריאת שמע עם ברכותיה אחר כך, אף על גב שאינו ממסמך בזה הגאולה לתפלה, תפילה עם הציבור עדיפא ממסמך גאולה לתפלה ושיתפלל לבדו, ד תפלה עם הציבור רצויה ומקובלת: * הג"ה ועיין לעיל סימן ז' סעיף ט': ואף על גב דבתפלת שחרית לא אמרינן הכי: * ה"ה ועיין לעיל סימן ק"ח סעיף ג': בתפלת ערבית דמדינא רשות הוא אף על גב שעכשיו קבעוה חובה לא חיישינן לסמיכות גאולה כולי האי כשיודמן כך. טענה ולא התפלל

הגהות מוהר"א אזולאי

ד] והדין דצריך לומר אמן, וכן נהגו בכל ספרד.

רלז א] וזה לשון הכלבו, למה אומרים והוא רחום בתפלת ערבית, משום דאמרינן לעולם לא לן אדם בירושלים וכידו עון, שחמיד של בוקר מכפר עונות הלילה, וחמיד הערב מכפר עונות היום, ולכך תקנו ערבית ושחרית לחלות פני המקום שיכפר עונותינו יומם ולילה, שחרית אנו אומרים אותו בסדר קדושה, ותקנוהו נמי בפסוקי דומרה בשביל ליל שבת שאין אנו אומרים אותו, לפי שאין איברי תמיד הערב קריבים כליל שבת דכתיב עולת שבת בשבתו ולא עולת חול בשבת, וכן ביו"ט, ולכך תקנו לומר רחום בתפלת ערבית. משא"כ בשחרית ומנחה, לפי שבאותן תפלות היו מקריבין חמידים והיו מכפרין, ובתפלת ערבית אין מי יכפר, ותקנו לומר בה והוא רחום, ועוד שכל היום אדם הויא ובערב צריך אדם לומר כפרה על המאז עכ"ל.

אליה רבא

דכ"ט] [מהר"ש] כשהתפלל עם הצבור וקרא אח"כ ק"ש וזרכומיה אז אמר צרוך ה' וגו' מעומד ע"כ. וזמנה"ל נהגות מפלה אז לן כתב דהיה יושב עד [שהתחיל] הש"ץ קדיש, ונ"ל מזה לנהוג עכ"פ שלא לעמוד ופניו אל הקיר כמו בתפלת י"ח כמו שראיתי קצת נוהגין:

* בין קדיש וכו'. עיין סימן סכ"ז [א"ר] סק"א דבין ק"ש וזרכומיה אסור:

ז ט] מוטב שיתפצץ וכו'. ואם יש שהות, יקרא ק"ש וזרכומיה עד שומר עמו ויתפלל עם הצבור ויאמר צרוך ה' ויראו עינינו אחר התפלה, ט"ו [סק"ג] ומג"ה [סק"ג], ואני קיימתיהו מספרא. גם נ"ל דאם אין שהות כל כך יאמר צרוך ה' וגו' עם הצבור ומתפלל ויקרא ק"ש וזרכומיה לבד גלילה. כתב הט"ו [סק"ד] ומג"ה [סק"ג] שאם נא לבית הכנסת נכרכו ולא התפלל עדיין מנחה, יתפלל מנחה מיד ויתפלל תפלת ערבית עם הצבור, אבל לא ימתין להתפלל מנחה עד שיתפללו הקהל י"ח דמעריב ויתפלל מעריב אח"כ גלילה, דזה לא הו' בשעה שהצבור מתפללין שזה מנחה וזה מעריב כלעיל סימן ז' סעיף ט' [מג"ה ס"ק ז' וז"ל סק"ז] ע"כ. ונ"ל שאם אפשר לו

הגהות והערות

ב] בחכמת שלמה סימן רל"ג סעיף א' הגיה הו' תפלה אחרת ותיבת "לא" הוא ט"ס. וכוונתו בדעת הא"ר דדוקא אם מתפלל רק בשעה שהציבור מתפללים ואינו מתפלל עמהם ממש אז הו' תפלה אחרת שאינה נחשבת תפלה בשעה שהציבור מתפללים זה לא שייך בתפלה אחרת, תיבת לא, אלא להגיה בתפלה אחרת, וכוונתו ג"כ כנ"ל דלענין שיהא נחשב שמתפלל בשעה שהציבור מתפללים זה לא שייך בתפלה אחרת, אבל אם מתפלל עמהם ממש נחשב שפיר בתפלה בצבור אף שמתפלל תפלה אחרת, וכן העתיק לשון הא"ר בשו"ת מנחת יצחק ח"ו סימן ל"ב] ג] נראה כוונתו להא דמבואר שם במחבר ס"ג ובלבוש ס"ב דלקדיש מפטיק אפילו עומד באמצע פסוק, וכיון שכן אין נכון להתחיל להתפלל לפני הקדיש שיצטרך להפטיק, ונכון להמתין כדאיתא שם סעיף ט' לענין הפסקה לקדיש וכו' בין גאולה לתפלה: ד] פירוש דבדואי לאגור גם כשמתפללים מעריב כיום אין נופלים דכן המנהג אלא בכגון זה יודה האגור, אבל הוא צ"ע כיון דאין נפילת אפים במעריב למה יפול והוא מתפלל מעריב דנפילת אפים שייך להשמנה עשרה עיין סימן קל"א ס"א ועיין פמ"ג א"א סימן רל"ז ס"ק (ח') [א], דלא ס"ל כהא"ר בזה] (תורת חיים סימן רל"ז סק"א):

Spektor, Isaac Elhanan

16

ספר 1

באר יצחק

שאלות ותשובות בארבע חלקי השלחן ערוך

מאת

רבן של ישראל ופוסק הדור

רבינו יצחק אלחנן בהרה"צ ישראל איסר ספקטור זצ"ל
רבה של קובנה

כרך ראשון

בתוספת ציונים מקורות והערות, השלמות מספרי וכתבי רבינו,

הערות והגהות גדולי ישראל, מפתח ענינים ומקורות

הוצאת כתבי הגאון רבי יצחק אלחנן זצ"ל

שע"י מפעל תורת חכמי ליטא

ישיבת רבינו יצחק אלחנן

מכון ירושלים

ניו-יורק

שלוחת קרית יערים (טלז-סטון)

ירושלים • תשס"א

לא שחטה והיתה מתה היתה מטמא אף בבית
הבליעה רחבה, וברור.

אכ"ן לפי מש"כ ניהא דברי התוס', משום דס"ל
להתוס' דאף שמתקן להוציא מן טומאת בית
הבליעה מ"מ' הא קלקולו יתר על תיקונו כמה
שמרבה טומאת מגע כשיטתם דתקרוכת מטמא
מה"ת, ואלו בטומאת בית הבליעה דמתקן לא הוי
רק באם יעבור ויאכלנו משא"כ בטומאת מגע לא
הוי ע"י דאי כו' ולכן אין זה נחשב לתיקון כלל,
ואתי שפיר פשטות דברי התוס' הנ"ל, ושאני בהא
דחולין (דף ח' ע"א) בתוס' ד"ה מותר לשחוט כו',
דהא לכך מכויז, לכן אע"פ שקלקולו יתר על
תיקונו חשיב מלאכת מחשבת, משא"כ היכא שאינו
מכויז לכך דהא שוחט לע"ז ולא לאכילה, ודאי
כיון שקלקולו יותר על תקונו כמש"כ התוס' התם
לא מקרי מתקן, ועוד דהא בנ"ד הוי קלקולא יותר
על תקונו באותו ענין גופא שמתקנו, וזה פשוט
וברור.

ובני החור"ש מוה' חיים אריה נ"י אמר, דאין
מקום כלל לעיקר קושית הכרתי ופלתי הנ"ל
על הרמב"ם שפסק דאין בן נח נהרג על אמה"ח
של עוף מהא דפסחים כנ"ל, דהא הכסף משנה
כתב (בפ"ט מהלכות מלכים הלכה י' ד"ה כתב
הראב"ד) דדוקא נקט הרמב"ם דאין נהרג עליו
אבל איסורא איכא כיון דלא אימעט מקרא עכ"ל.
וכיון דיש איסור עכ"פ לב"ג ג"כ, א"כ הוי תיקון
גמור אף גבי ב"ג. ויפה אמר בני שיחיה, ויש
לפלפל הרבה בדברי הכ"מ הנ"ל, ואכ"מ.
א"ד ידידו הדור"ש. יצחק אלחנן חופ"ק גאוהרדק.

סימן כ

אל כבוד ידידי הרב התריף מוה' חיים נ"י.

ע"ד מה שנסתפק כ"ת, במי שאיחר לבא לבהכ"נ
בימים שיש בהם קרבן מוסף ומצא ציבור
מתפללין מוסף והוא לא התפלל עדיין שחרית, אם
יתפלל מוסף עם הציבור ואח"ז יתפלל שחרית
ביחידות^א.

לכאורה נראה כיון דקיי"ל [או"ח סימן צד סעיף
ד] תפלות נגד תמידין תקנו, א"כ כיון
דתמיד של שחר היה קרב בראשונה ואין לך דבר
שיהא קרב קודם לו, לכן אפשר דאסור לו להתפלל
מוסף קודם שהתפלל שחרית.

ענף א

אכ"ן לדינא נראה לומר דיכול להתפלל מוסף עם
הציבור אף שלא התפלל שחרית, משום דהא
מבואר במנחות (דף מ"ט ע"א) דהא דאין לך דבר
קרב קודם תמיד של שחר אין זה אלא למצוה
בעלמא, וכמש"כ התוס' יומא (דף כ"ט ע"א) בד"ה
אלא אפילו כו', ובפסחים (דף נ"ח ע"ב) בד"ה
העולה כו', ובעירובין (דף ב' ע"א) בד"ה שלמים
כו', וכמו שהעלה המל"מ (בפ"א מהלכות תמידין
ומוספין הלכה ג' ד"ה ומ"ש רבינו ולא שוחטין)
וכמבואר בירושלמי (רפ"ב דיומא הלכה א). ולכן
כיון דבדיעבד כשר אם הקריב התמיד אחר קרבן
מוסף, ע"כ בתפלה דאסמכיהו רבנן אקרבנות לא
תקנו נגדן רק מה שבדיעבד מעכב בקרבנות. ^ל

וראיה לזה מהא דקיי"ל בברכות (דף כ"ז ע"א)
היו לפניו שתי תפילות אחת של מוסף
ואחת של מנחה מתפלל מנחה ואח"כ מוסף,
וקיי"ל [או"ח סימן רפו סעיף א] דמוספין כל היום,
ולכתחלה יכול לאחר תפלת מוסף עד שבע שעות
ואח"ז מקרי פושע, וכמבואר שם (דף כ"ח ע"א),
וקשה איך יכול לכתחלה לאחר לתפלת מוסף עד
שבעה, הא כשיגיע זמן חצי שבע יהא מחוייב
להתפלל מנחה בתחלה ואח"ז מוסף, והא קיי"ל
[רמב"ם תמידין ומוספין א, ג] דבקרבנות צריך
להקריב קרבן מוסף ואח"ז תמיד של בין הערבים
דעליה השלם כו', וע"כ מוכח מזה דכיון דבדיעבד
כשר בהקריב תמיד של בין הערבים בתחלה ואח"ז
של מוספין כמש"כ התוס' והמל"מ שם. ואף
דמדרבנן פסול אם הקריב כל הקרבנות אחר תמיד
של בין הערבים כמש"כ התוס' [יומא שם] שם
בשם התוספתא [פסחים פ"ד הלכה ב], עכ"ז
אמרינן דכיון דמה"ת כשר בדיעבד לכן בתפלה
כה"ג מותר לכתחלה, א"כ ה"ה בהא דקיי"ל דכל

מתפללים שחרית והיחיד מתפלל מוסף שהוא בקשה אחרת לכן אין זה תפלה בציבור, משא"כ בקדושה שמקדישים שמו יתברך, ואדרבה משם ראיה למג"א הנ"ל דהא דעת המחבר שם דגם בקדושה אם אין הקדושות שוות אין רשאי להפסיק ולאמר קדושה עמהם, לכן אף דרמ"א התיר להפסיק, עכ"ז יש לחלק בין תפלה לקדושה ואפושי פלוגתא לא מפשינן, לכן ודאי אף אם נאמר שבמוסף של חול התפללו כל י"ח ברכות, עכ"ז אם יתפלל היחיד שחרית בעת שהצבור מתפללים מוסף אין זה תפלה בציבור כנ"ל.

שלא יגיע וכו', ומסקי התוס' שם דלא גרסינן לשל מוסף משום דבירושלמי (פרק מי שמתו הלכה ב) לא הזכירו שם לשל מוסף כלל ע"ש, אלמא דלולא זה היתה נוחא להתוס' כוונת הירושלמי, אך קושייתם היא כיון דבפרק מי שמתו משמע דלעולם אם לא יוכל לענות אמן של ש"ת לא יתחיל ואלו כאן משמע דאם התפלל שחרית יתחיל עם הציבור אף שלא יוכל לענות אמן של ש"ת, לכן הוכיחו מזה דלא גרסינן של מוסף. ועיין ברא"ש שם [סימן יח] שהקשה דלמה ליה להזכיר לשל מוסף והא בתפלה של חול נמי היה יכול להשמיענו ע"ש, ולפמ"ש"כ נוחא קושית הרא"ש הנ"ל, ואפשר דכוונתו בקושייתו היא לפי דס"ל שתפלה של חול [אם לא התפלל עדיין] ג"כ תלויה בעניית אמן של ש"ת ועיין. [בירושלמי בהך גירסא הובא במרדכי בפרק מי שמתו [רמז סב] והא דקאמר הירושלמי [פ"ד הלכה ו] מתחלה יתפלל עמהם ואח"כ אמרו יתפלל לחוד אין זה דקדוק די"ל דסמכו על עמהם דאמרו מתחלה. ועוד דהא בברכות (דף כ"א ע"א) אמרו ג"כ יתפלל לחוד וכן איתא בירושלמי (פ"ג הלכה ב) אלמא דהך עמהם לא דוקא].

לכן נראה לי להוכיח מזה שכוונת הירושלמי [שם] היא לחלק דאם התפלל שחרית ובא ומצאן מתפללין מוסף אז אף אם לא יוכל לגמור את תפלתו ולענות אמן של שומע תפלה לא חיישינן לזה, אכן אם לא התפלל שחרית ועכשיו כשיתפלל מוסף עמהם יצטרף לאחר תפלת שחרית אחר מוסף אזי אין כח לתפלה בציבור [אם לא יוכל לענות אמן של ש"ת] לדחות לשני ענינים הנ"ל, היינו לדחות למעלת התדיר שיש בשחרית, וגם לדחות אמן של ש"ת, ואין זה מקרי מקודש כל כך, אבל אם יוכל להתחיל ולגמור מקודם ש"ת או אמן של האל הקדוש, אז יתפלל תפלת מוסף עמהם וידחה שחרית לאח"כ, ומיושב לפ"ז מה די"ל דאיך הפסיק בהליכתו בין גאולה לתפלה, משום דכוונתם שיתפלל מוסף עמהם, ודוחק לומר שכוונתם במה שאמרו דיתפלל עמהם היינו שיקרא ק"ש ואח"כ יתפלל עמהם. [נאכן באמת אין זה דקדוק כלל דהא כן מצינו בברכות (דף כ"א ע"א) דאמרו הנכנס לב"ה ומצא ציבור מתפללין יתפלל וכמבואר באו"ח (סימן ק"ט סעיף א) ע"ש ומסמך גאולה לתפלה עדיף מן תפלה בצבור כמבואר באו"ח (סימן קי"א [סעיף א]). וע"כ מוכח דאין זה דקדוק כלל וכמש"כ בהשמטה שלפני זה].

→ **דוראיתי** באליה רבה (סימן רל"ו סק"ז) שחלק על המג"א במש"כ שאם מתפלל מנחה בשעה שהצבור מתפללים מעריב שאין זה תפלה בצבור והוכיח מהא דלא ליצלי אינש בריש שתא כו' [עבודה זרה ד, ב], וכתב דאם מתפלל בביה"כ ביחד עם הצבור מקרי תפלה בצבור, והתם הא מיירי במתפלל ביחיד ולכן אין זה מקרי בשעה שהצבור מתפללין כיון דהוי תפלה אחרת ע"ש. אכן מהירושלמי הנ"ל מוכח כהמג"א הנ"ל, דאי נימא דאף אם אין התפלות שוות ויתפלל עמהם יחד מקרי תפלה בצבור, א"כ אמאי בסיפא בלא התפלל שחרית מחלקי בין אם יכול לענות אמן של ש"ת או לא, וברישא לא נחתי להדין חילוקא כלל, הא כיון שמתפלל עמהם אף אם התפלל שחרית ג"כ דינו כמו תפלה בצבור ולא איכפת לן בעניית אמן של ש"ת, אלא ע"כ מוכח כמש"כ המג"א דאם אין התפלות שוות לא מקרי תפלה בצבור אף אם מתפלל ביחד עמהם.

א"כ מוכח לפי זה בני"ד דעדיף להתפלל עכשיו מוסף עם הציבור משום מעלת מקודש ולדחות שחרית על אחר זמן וכמש"כ, וירושלמי הנ"ל הובא בתוס' ברכות (כ"א ע"ב) בד"ה עד

בעזה ש"ת

ספר

שאלות ותשובות

מנחת יצחק

חלק שישי

ברורי הלכות העומדות על הפרק ונחוצות למעשה
בארבעה חלקי השלחן ערוך

מאת

רבינו הגדול מרא דארעא קדישא רשכבה"ג
כ"ק מרן **יצחק יעקב ווייס** זצלה"ה זי"ע
רב ואב"ד לכל מקהלות האשכנזים עיה"ק ירושלם תובב"א

נדפס לראשונה בשנת תשל"ו לפ"ק ע"י מרן המחבר זי"ע

ועתה פנים חדשות באו לכאן במהדורת פאר זו
אשר סודרה מחדש באותיות מאירות עינים
עם תיקון כל הטעויות ושגיאות הדפוס שחלו במהדורות הקודמות

יוצא לאור ע"י בן המחבר
הרה"ח רבי ישכר דוב ווייס שליט"א

שנת תש"ע לפ"ק
פעיה"ק ירושלם תובב"א

ובכה"ג דדיעבד מעוברת, וכמ"ש בפירוש שם (זה) קדה"ח) כנ"ל, וא"כ שוב חוזר הקושי אמאי זיקש רחמים.

ובזה נראה לומר דס"ל להרמז"ס, דדווקא לר"ש דס"ל דמעברין מפני הטומאה אף לכתחילה, וחזקי' זיקש רחמים רק מפני שעיבר ניסן בניסן, ז"ל שהי' באופן שאף דדיעבד ל"ה מעוברת, וכגון שהי' לאחרי שקדשו לשם ניסן, וכדברי רש"י והמהרש"א הנ"ל, אבל הרמז"ס דס"ל להלכה דאין מעברין לכתחילה, י"ל דבאמת לא קידש רק ביום שראוי לקבוע ניסן, וזיקש רחמים מפני שעבר על שני איסורי לכתחילה, שעיצר מפני הטומאה, ועיצר ניסן בניסן, ובהטטרפות שני איסורי לכתחילה, יש סברא לומר דאף דדיעבד אסור, וכמו שס"ל לטו"ו (ציו"ד סי' ז"א [סקי"ב]), דברי קולי דהפסד מרובה, ועי' בזה בשד"ח (אספ"ד מע' גט סי' כ"ט - י) מזה, ועי' זיקש רחמים על ענמו, והכל א"ש בעזה"י.

יצחק יעקב ווייס

והנה כדברי מהרש"א, מוכח מדברי הרמז"ס הנ"ל (הי"ד), דאמר הגיע יום שלשים באדר ולא עיצרו עדיין השנה, לא יעברו אותה כלל וכו', ואם עיצרו ביום שלשים של אדר הרי זו מעוברת, בלא עדים אחר שעיברו והעידו על הירת, הרי אלו מקדשין את החודש ביום שלשים, ויהי' ר"ח אדר שני, ואלו קידשוהו קודם שיעברו את השנה, שוב לא הי' מעברין, שאין מעברין בניסן עכ"ל. הרי שעל אלו קידשוהו (היינו ניסן) קודם שיעברו, לא כתב דדיעבד מעוברת, דבכה"ג באמת לא הוי מעוברת, וכדברי המהרש"א.

אמנם בנוגע למה שעיצר חזקי' ניסן בניסן, דייק הרמז"ס (זה) ציאת מקדש) שם, שעיצר חזקי' המלך את השנה ביום שלשים של אדר, "שראוי להיות ר"ח ניסן" וכו' כנ"ל, ומוכח להדיא דעיבר רק ביום שראוי להיות חודש ניסן, אבל עדיין לא קדשו לשם ניסן, (ואלו רש"י שם דייק משקצעתו זה ניסן, אין אמה יכול לעשות זה אדר והאחר ניסן עי"ש).

סימן לו

מי שאיחר תפילת שחרית בצבור בר"ח אם יתפלל מוסף בצבור תחלה

הנה שאלה זו כבר אימנר בני מדרשא, ובתשו' צאר יצחק (קאוונא, או"ח סי' כ') האריך בזה, וסיים להלכה, דבשבת ויו"ט, שגם בשחרית אינו מתפלל רק ו' ברכות, אז אם לא ימלא אח"י להתפלל בצבור, יתפלל עכשיו מוסף עמהם, ואח"כ יתפלל שחרית, אכן בימות החול כמו בר"ח וחזה"מ, עדיין יש לדון, כיון דבשחרית יתפלל י"ח שלימות, ובמוסף רק ו' ברכות, אפשר שמחמת זה מקרי תפילת שחרית שגם מקודש נגד מוסף עכ"ד. — אולם בתשו' מהרש"ג (או"ח סי' כ"ב), הביא מס' שצולי דוד (או"ח סי' רפ"ו אות ג'), שהאריך לדמות דברי חכם אחד, שהי' דעתו לומר דתפילת מוסף בצבור עדיף, אף להקדימה לתפילת שחרית עיי"ש, וכן מסיק הג' המהרש"ג שם להלכה למעשה.

ב"ה, יום א' חקת תשכ"ז לפ"ק.

שוכט"ס לכבוד ידי"ג הגה"צ המפורסם וכו' כקש"ת מוה"ר שלום יחזקאל שרגא רבין - הלבשרטאם שליט"א, האדמו"ר מציעשינוב, ברוקלין יצ"ו.

76

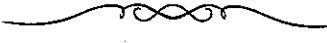
אחדשת"ה כמשפט, ע"ד מי שבא בר"ח להתפלל בביהמ"ד, ואיחר הזמן, ומצא הצבור כבר מתחילין להתפלל תפילת מוסף, אם יקדים תפילת מוסף בצבור טרם שמתפלל שחרית, דבדיעבד אם מתפלל מוסף קודם שחרית יצא כמבואר (באו"ח סי' רפ"ו [סעי' א' בהג"ה]), והשאלה אם מפני חשיבות תפילה בצבור, יעשה מדיעבד לכתחילה, וכעין שמצינו (בסי' נ"ב), בפסוקי דזמרה עכת"ד.

וראיתאן מהני"ל, דזנוגע לר"ת, הרי אף הבאר יצחק
 נשאר בספיקא כנ"ל, ואין ספק דידי' מוציא
 מידי ודאי ידיהו, אלא אף בשנת ויו"ט נראה להלכה
 למעשה, כמו שס"ל להגאונים השבולי דוד והמהרש"ג,
 דהרי צבאר יצחק בנה יסודו, על המצואר צמנחות (דף
 מ"ט ע"ב), דהא דאין לך דבר קרב קודם תמיד של
 שחר, אין זה אלא למצוא בעלמא, ע"כ בתפילה לא תקנו
 נגד קרבנות, רק מה שמעכב צדיעבד בהם, ואף
 דלכתחילה נריך להתפלל שחרית תחילה, אבל לא לדחות
 תפילה בצבור דהוי מקודש עיי"ש באריכות, אבל
 המהרש"ג שם הביא מש"ע הרב (סי' רפ"ו), שכחצ
 שקרבן מוסף שהקריבו קודם תמיד של שחר פסול,
 והאריך ליישב דבריו עפ"י החוס' (צמנחות) שם, באופן
 דאין פשיטות כ"כ דצקרבנות כשר צדיעבד, וממילא נפל
 היסוד, — וזוה כיון דבלא"ה, הרי הבאר היטב (סי'
 נ"ב סק"א) והמשנה צרורה שם, הביאו מדברי המגיד
 להבית יוסף, וסידור האר"י, שהזהירו לצוא לביהכ"נ
 בהשכמה, להתפלל כסדר ולא צלילוג, כי העושה כן
 מהפך הצינורות, והרצה אנשי מעשה נוהגים להתפלל
 כסדר מטעם זה, אפילו אם איחרו לצוא לביהכ"נ, אלא
 שצחשו חכ"ל [סי' ל"ו] והפרי"ח ס"ל, דצאיחר לצוא
 לביהכ"נ, כ"ע מודו דידלג עכמ"ד, וכ"ז היכא דעפ"י
 הלכה, נריכיס לדלג בודאי, אבל כה"ג דאין הלכה
 פסוקה, שב ואל תעשה עדיף, דגם זנוגע לתפילת
 שחרית ומוסף על הסדר, מצואר סודם בשער הכוונות,
 צענין סדר עליית העולמות ע"י התפילות, שז"ל דוקא
 שחרית קודם מוסף יעו"ש, הוצא בספר קף החיים (סי'
 רפ"ו אות י"ב), ויש משום היפוך הצינורות, ואין לשנות
 הסדר משום ספיקא דפלוגתא.

וביותר אם אפשר לכוון שיתפלל תפילת שחרית,
 ביחד עם הצבור בתפילת מוסף, די"ל דהוי
 בכלל בשעה שהצבור מתפללים, דאף דהמג"א (בסי' ז'
 ס"ק י"ו) כתב, דאם מתפלל מוסף צעת שהצבור
 מתפללים שחרית, לא מקרי בשעה שהצבור מתפללים,
 עיי"ש, וכה"ג כתב (בסי' רל"ו סק"ג) לענין תפילת
 מנחה וערבית עיי"ש, מ"מ הרי הא"ר שם (בסי' רל"ו
 אות ז'), כתב, דעכ"פ יש מעלה בזה כשמתפללין
 הצבור, ועוד דיש לחלק, דווקא בשעה כשהצבור
 מתפללין לא הוי בתפילה אחרת, אבל כשמתפללין ממש
 עמהם, הוי כמתפלל עם הצבור, ודמי קצת לקדושה
 (בס"ס ק"ט) עיי"ש, והיינו דחולק בזה על המג"א,
 דמייירי בפירוש אף היכא דמתפלל עם הצבור צביהכ"נ,
 ועי' צמה שכתבתי בספרי (חלק שני סי' קל"ב אות
 ב'), לתמוה בזה על הל"ח (ברכות דף ו' ע"א),
 דהעמיס כן צדברי המג"א (בסי' ז') הנ"ל, דעכ"ח
 המג"א לא ס"ל כן, ממש"כ (בסי' רל"ו) כנ"ל, אבל
 עכ"פ הא"ר ס"ל כן, וכן הבאתי בספרי שם,
 מהישועות יעקב, דכתב דאין דברי המג"א מוכרחים,
 דמשם (בע"ז דף ד'), דהביא המג"א רא"י לשיטתו
 אין רא"י עיי"ש, — וא"כ לשיטתם, אם מתפלל
 תפילת שחרית ביחד עם הצבור שמתפללין תפילת
 מוסף, לא הפסיד את בשעה שהצבור מתפללין, ואולי
 גם תפילה בצבור, עי' בספרי שם.

והנני בזה ידו דושת"ה כל הימים ותחתם ככל חותמי
 ברכות.

יצחק יעקב ווייס

סימן לז
 בדיקה וביטול חמץ

הוי דאור', ומשום דדמי להמצואר (ציו"ד סי' פ"ד
 [סעי' ו'-ח']), דפירות שדרכן להתלע צמחצור נריך
 בדיקה מדאור', כיון שהוא דבר המצוי, וה"נ לענין
 בדיקת חמץ, כיון דדבר המצוי הוא להיות חמץ צביח

בס"ד פעה"ק ירושלים ת"ו
 א) הנה צס' מקור חיים (דיני בדיקה וביטול אות
 א'), הביא פלוגתא הפוסקים, אם בדיקה
 בלא ציטול דאורייתא, לשיטת הטור והפוסקים שעמו

22

שתיקנו להוסיף השש בקשות בשחרית נגד השש ברכות שברכת כהנים.

סימן יט

עיון בספר בזמן חזרת הש"ץ

עש"ק ד' אייר תשל"ד.
מע"כ ידידי הנכבד מאד מו"ה ר' זלמן אריה הילזענראד שליט"א.

הנה בדבר עיון בספר בזמן חזרת הש"ץ, עיין במג"א סימן קכ"ד סק"ח שהביא מתשובת מ"ע דהאגשים שלומדים בעת חזרת הש"ץ התפלה אם מכוונים לסוף הברכה לענות אמן כראוי אין למחות בידם, משמע שסובר דכל השתיקה היא רק כדי שיוכל לומר אמן שלוח סגי בכוונה לידע סוף הברכה על מה עונה אמן, שלכן סובר שליכא איסור ואין למחות בידם, אך מסיק דבספר ווי העמודים קרא תגר עליהם וציון לסימן צ' סעי' י"ח שכתב שם הרמ"א לענין אחר דאפילו מי שתורתו אומנתו שמדינא יש לו להתפלל בביהמ"ד שקבע ללמוד בו אפילו בלא עשרה דאפ"ה לא ירגיל עצמו לעשות כן שלא ילמדו עמי הארץ ממנו ויתבטלו מבית הכנסת וגם מסיק וכ"ש שלא יעסוק בתורה בבהכ"ג בזמן שהצבור אומרים סליחות ותחנונים וליף משם גם ללמוד בזמן חזרת הש"ץ שאף שהוא עושה כדיון מ"מ לא יעשה כן ומותרים בו כדי שלא ילמדו אחרים ממנו והם לא יכוונו גם לסוף הברכה, עיין במחצה"ש ובפמ"ג שפירשו כן כוונת המג"א.

אבל לע"ד נראה דהוא רק כשאיכא עשרה ששומעין חזרת הש"ץ ולא מפסיקין כלל שלהאחרים הם סוברים שמותר מדינא ללמוד לאלו שיוכלו לכיון לסוף הברכה לענות אמן אי לאו הא דילמדו אחרים ממנו, אבל כשליכא עשרה אסור מדינא, דהא תקנת חזרת הש"ץ היתה לאלו שהיה מוציא אותם בתפלת י"ח, ומפורש כן בסעיף ג' דכתב קהל שהתפללו וכולם בקיאים בתפלה אעפ"כ ירד ש"ץ וחזור להתפלל כדי לקיים תק"ה, והוא מתשובת הרמב"ם שהביא הב"י מהר"ד אבודרהם עיי"ש, וא"כ הרי צריך להיות ממש כפי התקנה שתיקנו להוציא את שאינו בקי דצריך דוקא שישמעו לכל מה שאומר הש"ץ וצריך שיהיו עשרה השומעין דוקא דהא תפלת י"ח אין יכול אחד להוציא את חברו כדאיתא בירושלמי פ"ג דברכות ה"ג ר' יוסי ור' אדא בן פזי הוו מתיבין אמרו לא מסתברא בק"ש שיהא כל אחד משנן בפיו לא מסתברא בתפלה שיהא כל או"א מבקש רחמים על עצמו והובא בר"ן סוף ר"ה ד"ה יחיד, אבל בשביל האינם בקיאים תיקנו ענין חדש דתפלה ע"י ש"ץ שהוא דוקא בעשרה ובתפלה זו יוצאין מצות תפלה האינם בקיאים, וחייבו זה לכל צבור, והארכתי

בענין זה בחדושי בסוף ראש השנה, וזהו מש"כ הטור שם מתשובת הרא"ש דכשאין תשעה המכוונים בברכות ש"צ קרוב בעיני להיות ברכת ש"ץ לבטלה כי נתקנה ברכות ש"ץ לאומרם בעשרה, וזה שכתב קרוב אבל לא ממש עיין בדרישה בשם הב"י דהוא משום דאם התחילו בעשרה גומר הש"ץ אף כשיצאו מקצתן, משמע דבתחלה כשלא יכוונו עשרה לברכות הש"ץ יהיה ממש ברכה לבטלה, ואף אם לא יכוונו עשרה לשאר הברכות הרי הם ממילא לפ"ו כאילו יצאו שאיתא בירושלמי על היוצאין בפ"ד ממגילה ה"ד ועל כולם הוא אומר ועובי ה' יכלו והובא בר"ף וברא"ש שם, והוא דוקא כשלא הגיחו עשרה כדאיתא ברמ"א סימן נ"ה סעי' ב' בשם המרדכי, וא"כ הטעם הוא על שגרים שיאמר הש"ץ שאר הברכות בלא עשרה, שממילא כיון שמי שאינו מכוין להש"ץ אינו נמנה מהעשרה ומה שאינו לבטלה הוא משום דגומר גם ביצא הרי א"כ גם לענין חשיבות ועובי ה' נמי יש להחשיבו כיצא לכאורה. שלכן מוכרחין לומר דתשובת מ"ע הוא רק באיכא עשרה מכוונים להש"ץ סובר דאין למחות בידם אף שאין עושין כהוגן דהא כל אדם צריך לעשות עצמו כאילו אין ט' זולתו, ובמג"א מסיק בשם ווי העמודים דגם צריך למחות מטעם שילמדו ממנו, אבל כשליכא ט' אסור מדינא בשם ועובי ה', ולכן אסור ללמוד בשעת חזרת הש"ץ בכל אופן יש מדינא ויש מטעם המג"א.

והנני ידידי,

משה פיינשטיין

סימן כ

המתפלל תפילה אחרת אם מצטרף למנין ודינו גבי אמירת קדיש

בע"ה תשכ"ט.

מע"כ ידידי הנכבד הרה"ג ר' שלום יחיאל מענדעלאוויטש שליט"א.

בדבר אם מצטרפין למנין מי שמתפלל תפלה אחרת כגון שהצבור מתפללין שחרית ואחד מהן מתפלל מוסף, הנה מה שהביא כתר"ה מספר תולדות חיים שכתב באחד שעומד בשירה חדשה ושמע שהש"ץ מתחיל תפלת מוסף שנשאל אם ימתין עד שיאמר הש"ץ קדושה דמוסף ויאמר קדוש וברוך או יאמר עם הש"ץ מלה במלה והשיב דתליא זה בפלוגתא המחבר והרמ"א בסימן ק"ט סעי' ב', לא מובן לי כי שם איירי שגם

נום
ות
הם
י"ה
דה
דם
זור
זר,
סח
ע"ם
וכל
יגו
אין
ש"ם
זעם
ג"ם
הוא
ושם
רנו
דכה
זעם
שות
אמר
רכה
כבר
האוי
ענין
נריך
רכת
רב
פעם
ועיין
וקים
וקים
זענין
ז' נא
כפול
מקום
אסור
חזור,
אתפק
קודם
ברכה
ז' מה

או"ת ת"ק ז

הש"צ מתפלל שחרית ולא זה היה הנידון שנשאל דאולי כשהש"צ אומר מוסף שאני אם הוא משום שלא יתחשב תפלה בצבור כשיאמר מלה במלה כשהוא מתכוין לשחרית והש"צ למוסף, וממילא טוב יותר שישתוק אף להמחבר שבביל אמן דברכת אתה קדוש שלכתחלה מודה גם המחבר כדכתב המג"א בסימן ק"ט סק"ח דרק משום מעלת תפלה בצבור עדיף להמחבר מעניית האמן, או שמתחשב זה תפלה בצבור וממילא להמחבר טוב יותר שיתפלל עם הש"צ מלה במלה. או שהנידון הוא משום דאין גוססאות הקדושות דשל שחרית ושל מוסף שוין וכל הספק הוא רק להמחבר דלהרמ"א ודאי שלא עדיף מאם הם בתפלה אחת ונמצא שלא השיב כלום על הספק.

והמתפלל מיושב באוירון אינו צריך לחזור ולהתפלל ואף לכתחילה אם קשה לו העמידה באוירון ויהיה טרוד בשביל זה יותר טוב לישב, ולעמוד קודם הכריעות כדאיתא ברמ"א סי' צ"ד סעיף ה' ועיין במג"א סי' י"ד, ידידו,

משה פיינשטיין

סימן כא

בעניינים שונים בתפלה וברכות

בע"ה

ט"ו סיון תש"מ

מע"כ ידידי והיובי הרב הגאון מוהר"ר אפרים גרינבלאט שליט"א שלום וברכה לעולם.

א.

נפילת אפיים כש"ת בארון אחר ולא באה"ק

בדבר מה שנהגו שאין נופלין על אפיים כשליכא ס"ת כדאיתא ברמ"א סימן קל"א סעי' ב' הוא אף באופן שאין הס"ת בארון כמפורש בט"ז סק"ה שלכן פשוט כשנמצא הס"ת בביהמ"ד אך שמפני הגניבה דשני ס"ת הניחו להס"ת בהארון שמונת שם היין ושאר צרכי ביהמ"ד מחמת שהוא סגור נמי כיון שהוא נמצא עכ"פ במקום שמתפללין איכא נפילת אפיים. אך מפני כבוד הס"ת צריך לעשות מנעול חזק בארון המיוחד להס"ת שעומד במזרח שהוא למקום שמתפללין אבל כל זמן שלכא מנעול אסור להניח שם מאחר שהגנבים גנבו לבזוזם להשליכם בנהר ואפילו אם גנבו למוכרם נמי אין להניחם באה"ק כשאינו מוסגר אבל צריך להודרו לעשות שאה"ק יהיה מקום שמור שאף לגנוב בלא בזיון הוא בזיון גדול להס"ת שהקהל אין חוששין להם.

ב.

עניית אמן אחר ברכת כהנים כשעומד בק"ש וברכותיה

ולענין אם יש לענות אמן על ברכת כהנים בק"ש וברכותיה, הנה פשוט לכאורה שצריך לענות דהא מעצם הדין צריך גם הש"צ לענות אמן ורק שמפני הטירוף אמרו שלא יענה אמן כמפורש במתני' ברכות דף ל"ד וכדכתבו שם התוס' ד"ה לא דאף שהוא בתוך התפלה לא חשיב ליה הפסקה מאחר שצורך תפלה היא, ואף שאין כוונת התוס' לומר שבשביל שהוא צורך תפלה מותר להפסיק באמצע י"ח אלא כוונתם שצורך תפלה זו דברכת שים שלום היא דהא כאן בתפלה זו דוקא היא מצות ברכת כהנים כדכתב הט"ז סימן קכ"ח ס"ק י"ד פי' דבריהם דודאי בתפלה אסור להפסיק בדיא כגון לקדיש או לקדושה, כוונתו אף דג"כ הם צרכי תפלה, מ"מ כאן דהוה העניית אמן מצוה המוטלת עליו בשעת תפלה זו דאמן שייך לברכה עצמה ע"כ אין זה הפסק, מ"מ כיון שחזינו שאמן זה שייך להברכה עצמה צריך להפסיק בק"ש וברכותיה שמתחייבין לענות שם איש"ר וגם דהקל הקדוש ושומע תפלה, שאמן זה דאחר ברכת כהנים עדיפי לענין החיוב על הקהל לענות מאמנים החם.

אבל לכאורה ראייה זו מדצריך היה מדינא אף הש"צ שהוא באמצע תפלתו לענות אמן ובאם הבטחתו שיענה אמן שלא יתבלבל דעתו הרבה סברי דיכול לענות אמן עיין בט"ז שם ובמג"א סי' כ"ט, אינה ראייה אליבא דהט"ז שם דמסיק דאף שהוא סובר דאמן דאחר ברכת כהנים לא יענה אף במובטח מ"מ האמן שעל מה שמברכין הכהנים אשר קדשנו לברך את עמו ישראל באהבה צריך לענות גם הש"צ משום דאין חשש טירוף דהא ודאי לא יתבלבל כיון שלא התחיל עדיין, ואמן זה הוא רק חיוב אמן דצרכין לברך על כל ברכה ששומעין, וא"כ הוא משום שסובר דלענין ברכת כהנים שדוקא בתפלה בברכת שים שלום הוא המקום לא שייך להחשיבו הפסק כלל למה ששייך לברכת כהנים, שלכן היה צריך שם לענות אמן על ברכת המצות שתיקנו לברך על כל מצוה שגם מצות ברכת כהנים בכלל זה וכדכתב הט"ז ע"כ יוכל הש"צ לענות אמן כיון דלא היה הפסק כמש"כ התוס', ואין כוונת הט"ז לפ"ז במש"כ תחלה דאמן שייך לברכה עצמה משום שהאמן הוא מחיוב מצות ג"כ שישאל המתברכין יקבלו עלייהו בעניית אמן, אלא שהוא שייך עכ"פ למצות ברכת כהנים דלא הוי בדין הפסק, ואולי יש למילף מעצם הברכה דמברכי כהני אף שהברכה אינה מן התורה דצריך לברך אף כשהש"צ עצמו הוא כהן כמפורש בסעי' כ' שכ"כ צריך אף הש"צ לענות אמן מדינא, דהוא מטעם דכיון שמעשה המצוה דברכת כהנים הוא באמצע התפלה בשים שלום לא שייך

שיתחשב ברכת כהנים וכל השייך למצוה ענין ה כלל. ואולי נימא דמה שר"א בן שמוע (סוטה ע"א) אמר שהאריך ימים בזכות שלא נשא כפיו ברכה שמפרש ר"ז אר"ח דהיא ברכת אשר קו לברך שלכאורה תמוה מאד הא החיוב הוא לברך ו כהני מתחייבין לברך כמו על כל המצות ומה מהירש"א במגילה דף כ"ז בח"א דהו"א שאין זה הכ אלא לטובתו של ישראל שתחול ברכת הקב"ה ישראל כמו שנאמר ואני אברכם לא מובן כלל, מה שציוה הקב"ה הוא מ"ע אף שעיקר הברכה ברכת הקב"ה על ידי ברכתם כדכתיב ואני אברכם הקרבנות הם נחשבים מעשה מצוה אף שהקב"ה המכפר ע"י הקרבנות ומברכין עלייהו ולא נחשב הדוש, ולכן אפשר שר"א בן שמוע אמר שהוא אשר קדשנו לברך אף כשהיה שליח צבור ונשא שהוא היה מובטח שלא יתבלבל וג"כ ברך דהוי אחרוני שלא היו מברכין מטעם הפסק והוא ברך מ שבין שהוא מקום עשיית המצוה אינו הפסק להברכה שחייבו על עשיית המצות ומכיון שה כמותו נתברך באריכות ימים מצד הוספת הברו וא"כ אפשר לפ"ז שבק"ש וברכותיה שאין זה כ המצוה לא יפסיק.

אבל דברי הט"ז אלו תמוהין דמנא לו חדוש שיוכל הש"צ שהוא בתוך התפלה לענות אמן אף מצד בלבול דהא אסור להפסיק בתפלה לשום אמן לא לאיש"ר ולא שייך למילף מחיוב עצם הב דהש"צ כשהוא כהן באופן שנושא כפיו הוא גם מ דחיוב לברך על המצות הוא תקנה קבועה בלא חלו מהמצוה גופה לענין הקיום לכתחלה ונחשבת כ ממעשה המצוה כדחזינו שמוכריין גם הברכה בו דמע"ש כמפורש בפ"ה ממע"ש מ"א, ופי' הר"ש הברכות שעל המצות דהפרשת תרומה והפרשת מ והפרשת מע"ש ומ"ע ותמ"ע ועל מצות פדיון מ והפרשת חלה, וכן הוא בפרש"י ברכות דף מ' שו מלברכך אשר קדשנו וצונו להפריש תרומה ומ ופשוט שכמו כן הוא על כל המצות כמו שכתב הו דלא שייך לחלק בין הברכות שעל המצות אך ק ונקט דהא מינייהו, אבל לא הזכירו גם ברכות הנו דהמוציא ובורא מיני מזונות ובפס"ג ובפס"ע ואף בהמ"ז דאורייתא, משום שהברכה שתיקנו על המ הוא כחלק מהמצוה אבל ברכות הנהנין לא ה להמצות דתמ"ע שלכן לא שייכי להוידוי, ולכן שהברכה שתיקנו הוא כחלק מהמצוה מפסיק להברכה כמו שמפסיק להמצוה דג"כ, אבל בעניית שלא שייכת להמצוה דיכול לברך אף כשאין שומעין לענות אמן וגם יכול לברך בקול דק י ישמעו לענות אמן אין להעדיף האמן דעל ברכו שמברכין הכהנים על עשיית מצותן דג"כ יותר מ

(אשור הַיִּשׁ (Ashur ha-yish)

ספר

אשורֵי האֵישׁ

פסקי

מִרְן הַגְּרִי"ש אֵלִישִׁיב שְׁלִיט"א

שהודפסו במקומות שונים
וכאן חוברו יחדיו בסדר נכון
ע"פ עניני השו"ע בחלק או"ח

אורח חיים א'
תפילה - ברכות

נלקט ונסדר בס"ד ע"י
יחזקאל פיינהנדלר
בן לאאמור
הג"ר חיים ישראל פסח שליט"א
מח"ס השבת אבידה כהלכה,
גנזי הקודש, באורח צדקה

שנת
ימים על ימי מלך תוסיף
לפ"ק

על פסוקי אשור הַיִּשׁ (Ashur ha-yish)

אשורֵי האֵישׁ (Ashur ha-yish)

לצדד גופו לזויות המדוייקת של מקום המקדש. אבל בבית הכנסת שיש ארון קודש יש להתפלל לכיוון האר"ק, אף שזה לא בדיוק לכיוון מקום המקדש, וכן בציור הנ"ל שהזויות המדוייקת היה בזוית מזרח דרום, שהורה רבינו לקבוע את ארה"ק במזרח, אמר שיתפללו לכיוון מזרח ששם האר"ק ולא לצדד לזוית של מזרח דרום²³.

הסתכלות בצלם עבודה זרה כדי לדעת היכן המזרח

יט. במעשה שהיה שהזדמן אחד לכפר של גויים ללא יהודים, ואינו יודע היכן המזרח, ואמר לו גוי שהצלם שעל הכנסיה הוא לכיוון מזרח, השאלה אם מותר לו להסתכל על הצלם כדי לדעת מה הצד שעליו להתפלל, אמר רבינו שהדבר מכווער מאוד, ומוטב שלא יתפלל לצד מזרח מלהתפלל לצד מזרח לאחר ההסתכלות בצלם²⁴.

אכילה באמצע תפילה

כ. חולה הזקוק לאכול באמצע שמונה עשרה, יקצר בתפילה ואל יאכל באמצע, כי ההפסק הוא פגם בתפילה, ובנוסף לכן הוא אוכל ללא ברכה²⁵.

חינוך קטן לתפילה

כא. אם הגיעו לחינוך חייבים לחנכם להתפלל שמונה עשרה ערב ובוקר, ומכל מקום מותר להם לאכול קודם תפילת שחרית²⁶.

צריכה עזרה מבעלה בצום על חשבון תפילה בציבור

כב. ביום צום שיש על האשה חיוב לצום, ואינה יכולה לצום בלי עזרת בעלה בבית, יש לבעל להתפלל ביחידות אם צריך לעזור לאשתו בזמן שהציבור מתפללים²⁷.

הידורים בתפילה

76 חשיבות לתפילה בבית הכנסת קבוע

כג. תמיד עדיף להתפלל במקום שיש בו קדושת בית הכנסת²⁸. ומצוה להתפלל בבית הכנסת שיש בו קדושה, מלהתפלל בבית הכנסת זמני שבנו על דעת שלא יהיה בו קדושה, שזה חשיב כמתפלל במנין בביתו²⁹.

תפילה בבגדים שאינם מכובדים

כד. אין להתפלל בבגדים שאינם מכובדים לעמוד בהם לפני השי"ת (סי' צא ס"ק יא).

²³ אליבא דהלכתא גליון 11. ²⁴ תורתך שעשועי עמ' 211. ²⁵ שבת שבתון עמ' קכו. ²⁶ קונטרס מצות חינוך ואיסור שקר ס"ה. ²⁷ אבני ישפה, תפילה, פ"ו ס"י. ²⁸ דולה ומשקה הערה 286. ²⁹ אליבא דהלכתא גליון

וסייד שילך ברחוב ראש רק בשעת הדחק²³. וכל בגדים מכובדים באופן הציבור) עדיף טפי שילבי הש"ץ, מאשר יתפלל ע כזה ניתן לסמוך על הפו

תפילה בחלוק בית

כה. אין נכון להתפלל שגברים או נשים יתפלו

תפילה בגילוי ראש

כז. לא יתפלל בגילוי (סי' צא ס"ה וס"ק יב). ודע באונס לא יתפלל בגילו להתפלל כד²⁴.

קביעת מקום לתפילה

כז. יקבע מקום לתפי ש"צ לע"נ אביו הוא בגז וכמ"ש הרמ"א ביו"ד ס שלא נתקן אלא לקטנים

שמונה עשרה בלבוש

כח. מי שנאנס ואין להתפלל כלל (סי' צא ס"ז) אמנם הגופיה מכסה או

שרזולים בחליפה בזמ

כט. נשאל רבינו אם

²³ תפארת בנים עמ' קי
²⁴ אבני ישפה, תפילה, פ"א ועיי"ש בסי' י מה שהקשה

בעזה"ש"ת

זה השער לד' צדיקים יבואו בו

ספר

גיבור דוד

ח"א

על שאלות המצויות מידי יום ביזמו

בהלכות תפלה

לפי סדר השו"ע סימנים פ"ח-ק"ו

מהדורות לאנא

כל אלה חוברו יחדיו בעזרת ד' יתברך ויתעלה

ע"י הצעיר באלפי

ישראל דוד הארפענעם

רב דביהמ"ד "ישראל והזמנים"

מח"ס ישראל והזמנים ג"ח, שו"ת ויברך דוד ב"ח

ספר חינוך ישראל, ס' נשמת ישראל, שו"ת מקדש ישראל ח"ח

שו"ת נשמת שבת ד' חלקים, וש"א"ס

מ"ו שבט תשפ"א לפ"ק

ברוקלין ניו

שם כדי שלא יפריעוהו (וביותר ידקדק מפריצות המצוי שם).

להתפלל אצל 'מחאות' בחוצות ורחובות

צ"ע על הנהוג בא"י בכמה מחאות להתפלל ברכים (קיבוץ עם) [ובפרט בלילי שבתות] בחוצות ורחובות וצ"ע שהלא אין להתפלל במקום פרוץ, וכן מתקבצים להתפלל באמצע הרחוב במקום שנהרג שם יהודי על רוצחים גויים (הי"ד) רח"ל, ואולי כיון שמתקבצים בשביל לקדש שם שמים (או שיהיה לע"נ הנהרג שם (הי"ד)) זה עצמו מביא שיחול עליו אימת המלך ושיהא לבו נשבר (ועדיף שהמדקדק בהלכה יעמוד מלפנים השורות שאצלו י"ל שהשיב כמתפלל במקום המוקף (אנשים), ולפ"מ שהבאנו מס' שלחן הטהור דירושלים שאני,,, מיושב, ונקטו שגם ירושלים המורחבת (סמוך ונראה) בכלל.

להתפלל במקום מעבר של ביהכ"נ (דורכגאנג).

ואגב לטעם המניעה בשדה שמא יתבטל ע"י עוברים ושבים אסור נמי להתפלל בהאל"ל (פרוודור) של ביהמ"ד אצל הכיור (כמו שעושים כשיש הרבה חיובים שהם בתוך יב"ח) ששם בהחלט מעבר לרבים [עו"ל שהרי מצוה להתפלל בביהמ"ד שישנו שם השראת השכינה, וצ"ע אם יש קדושת ביהמ"ד ההאל"ל], ואף שאסור לבני"א לעבור על יד המתפלל, אבל ידוע שנמצא הרבה עמי הארצים שאינם מדקדקים בזה (ואם מעכב על הרבים לעבור שם על ידו הוא בכלל מזיק את הרבים).

וע"ע בדברינו בסימן שלאחר זה בהמצוה להתפלל בביהכ"נ או ביהמ"ד אפילו כשאין שם מנין מפני קדושת המקום (מקום השראת השכינה) וממילא שבכל הנ"ל אם יכול להתפלל בביהכ"נ וביהמ"ד קודם שיוצא לדרך צריך לעשות כן.

בק"ץ מהו להתפלל בגעזיב"ע שהוא מקום מקורה, אבל המחיצות שלה הם נמוכות, לפי מה שכתבנו למעלה דלא סגי לזה מה שיש לה מחיצות גבוה עשרה גרידא, דבעינן מחיצות עד קומת אנשים, אין להתפלל שם.

סימן פ"ח

שאלה - בזמן שאין מנין האם צריך להטריח עצמו (הרבה) לילך להתפלל בביהכ"נ או ביהמ"ד.

תשובה - צריך, אבל לא ברירא שיעור הטירחא שצריך

להטריח בשביל זה. מבואר בשו"ע (סוס"ט) שאפילו המתפלל ביחידות (ידקדק ש) אעפ"כ יתפלל בביהכ"נ (והוא מרבינו יונה) והטעם משום שיש שם קדושה יתירה, והשכינה שם (לבוש), וי"ל"ע כמה צריך לחזור כדי להתפלל בביהכ"נ (בלא מנין) כשהביהכ"נ רחוק קצת מביתו, דמסתבר שאינו חמיר כל כך כמו להתפלל עם הציבור שצריך לילך מיל או ב' (עמש"כ בס"י ק"י השיעור) [ובכלל בכ"י ובב"ח כ' דלהטור אין צורך בכך כלל, דבלא ציבור לא שאני לן בין ביהכ"נ לבית אחר, אלא שלא נקטינן כוותיה], והאם גם בלילה לתפ"ע הדין כן.

וי"ל"ע אם דין הנ"ל הוא רק הידור, או הוא דין, ולשון המ"ב (סוסקל"ח) שלא יצא 'חובת' ביהכ"נ וכו' יוצא שהוא חוב להתפלל בביהכ"נ אף ביחיד, והנה בשו"ע (ס"ז) לגבי הדין של תפלה אחורי ביהכ"נ באופן המותר כ' בלבוש שזה רק בשעת הדחק שלעולם טוב יותר' הוא שיכנס לביהכ"נ מקום שהקהל מתפללים שם אשר שם השכינה נולא הדגיש מצד מצות תפלה בציבור מוכח דגם המתפלל אחורי ביהכ"נ חשיב תפלה בציבור, עכ"פ יוצא שהוא רק מהיות טוב (ביותר) וצ"ע, ואולי משום שהוא סמוך למקום השכינה טוב קצת, ובס' דעת נוטה (תפלה ע')

שביל
זוה"ק
לנות,
בא"ח
מזכרה
ש שם
(יוצא)

גוף על
שאינ
גם של
אבינו
שהיתה
ששדה
קד שם
ז מלכו
ז, וי"א
והב כ'
' וכ"ה
:אברהם
, אלא
זחק לא
'ס קרוי

(ז מצד
בבקתא,
הרא"ש,
שו"ע.

"ט (או
כך הטעם
יש לרדן
ז מרובים
; שיעמוד
וי הנמצא
להתפלל

רס"ו) מביא מהגרות"ק שאינה חובה, רק מצוה (וזה נמי כוונת המ"ב) ובשעה"ד מקילין בזה.

וייש להביא ד' השאלות (פ' ויצא) דמחייבין בית ישראל לצלויי בכנישתא דמייחדא לצלויי וכו' דכ' ויפגע במקום, וכי בס' דרך משה (יום ח') "שכל הצרות וגזירות באות לישראל משום שאינן מתפללין בביהכ"נ" (אף ביחיד), ובסידור הגר"א ממהר"י מאלצן (ע' 39) שבביתו אי אפשר להתפלל בשום אופן בקדושה וטהרה כמו בביהכ"נ, לכד שאר מכשולם וכו' וגם הכוונה אינה ישרה כמו בביהכ"נ כידוע.

ונסתפקתי כהיום שבהרבה בתי מדרשים מתנים שלא יחול עליהם קדושת ביהמ"ד (מפני שרוצים לעשות שם מסיבות ושמחות וכו') אם עדיין יש בהם התועלת להתפלל בביהכ"נ מחמת היותו מקום קדוש, אבל אכתי שייך גביה הטעם משום ששם הוא מקום קבוע ומיוחד לתפלת הציבור (שו"ע הרב) שהוא מקום קבוע לקדושה (מ"ב) [ובס' אשה"א (יט"כג) כ' דהמתפלל בביהכ"נ זמני שבנו על דעת שלא יהיה בו קדושה חשיב כמתפלל במנין שבביתו].

שו"מ בתשו' מהר"ם ב"ב (דפוס פראג, ס"ו ר"כ) שיוצא שלהתפלל במקום המיוחד להתפלל הוא מצוה גמורה (אפילו בלא מנין) [להתיר נדר עד"ר] והובא נמי בהגה"מ פ"ח תפלה, ואיפסקא להלכה ברמ"א (יו"ד ס"ו רכ"ח סכ"א) ובש"ך (סקס"ב), ובביאור הגר"א שם, והטעם עיי"ש במהר"ם דבמקום המיוחד להם להתפלל יותר מכוונים לבס'.

סימן פ"ח"ב

שאלה - הגיע לביהכ"נ ומבחין שהציבור משוחחים ועדיין אין עומדים להתפלל (שלא הגיע זמן התפלה) והוא איך לדרכו, אם יתפלל שם בביהכ"נ כנ"ל, או ילך לביתו

להתפלל (כדי שלא יקדים תפלתו להציבור).

תשובה - אם הציבור עדיין אין מתחילים להניח טו"ת יתכן

להתפלל שם. יל"ע במה שאסור להיחיד העומד עם הציבור להקדים תפלתו לתפלת הציבור (כבשו"ע צ' ס"י) אם זה הוא אפילו שהציבור לא עמדו (ולא מתכוונים) להתפלל עדיין, שו"ר בס' מאמר מרדכי (סקי"ג) שמי שאינו יכול להמתין לא ילך לביהכ"נ להתפלל יבעוד שהציבור אומרים תחינות או זמירות כדי להתפלל בביהכ"נ (בהיותו מקום מיוחדת לתפלה) וכדי לענות איזה קדישים, דמוטב שלא לעשות איסור מלעשות מצוה הבא בעבירה, ושכנ"כ הב"ח עיי"ש (ומה שמובא בשמו להלן בס"י צ"א), ומשמע דמיהת להתפלל שם קודם שהתחילו הציבור תחינות או זמירות דשפיר דמי, וכ"ה בשו"ת יד אליהו (לובלין, ס"ו ז') דאם הציבור שם בביהכ"נ יעוסקים בשאר דברים כגון באמירת תהלים או ש"ל (ר"ת). ילך להתפלל בביתו (דלהתפלל בביהכ"נ אינו אלא הידור מצוה ומצוה מן המובחר, וזה איסור) עיי"ש, מוכח דאם אין עוסקים בעניני תפלה כלל דשפיר דמי, ומסתבר דאפילו אם יש שם יחיד שאומר תהלים, אם אין עכ"פ ששה (רוב מנין) שאומרים תהלים דשפיר דמי, מיהו י"ל דמא"מ וי"א הנ"ל אורחא דמילתא נקטו, וכ"מ משו"ע הרב שם שגם אם לא אומרים שירות ותשבחות לא יתפלל ביחיד בביהכ"נ....

סימן פ"ט

שאלה - גדר לכוון להתפלל "בשעה שהציבור מתפללים" (כשאינו יכול להתפלל עם הציבור).

תשובה - במה שכתוב בשו"ע (צ' ס"ט) דמי שהוא אנוס ואינו יכול לכוא לביהכ"נ להתפלל עם הציבור יכוון להתפלל

בשעה שהציבור מתפללי אפילו בני"א הדדים בישון ויל"ע האם סגי כשיכוון ? הרחוקה ביותר (כגון ה כשמתפללים בנואי-יארק מנינים כל הזמן) או דילכ בתוך תחום עירו, או דילנ לו ביותר דוקא, שו"ר (סק"ח) שנגרר אחר העי אבל חוץ לתחומו לא נ מתפללים, ולפי"ז בנואי יא באראויס הם תחום אחז להתפלל מתי שירצה כיו (עיר גדולה לאלקים) יש מ מקדים וזה מאחר) וכן המורחב, שו"ר בס' קהלו ס"י ג') דכוונת השו"ע י שכתב שם שהעירו לו מ בכפרים שאין להם מנין מתפללים, ופי' המ"ב (ו שקהלות ישראל מתפללי שאני שאין להם ציבור הנמצא בעיר נגרר אחר גדולות לאלקים ולישראל ז"ל בס' מרומי שדה (דף ז דמתא דידיה נובס' אבני מביא מבעל קות"ש ז"ל הרבה בתי כנסיות ומתפל שייך די

ובס' שלחן הטהור (ס' בשעה שהציבור נ סומך עליו ומתפלל שם ו אכתי צ"ע מהו במי שר במשך כל השנה (ובימי הסמוך), ובס' שבילי דו 'באותו אקלים' שהוא ש של אותו